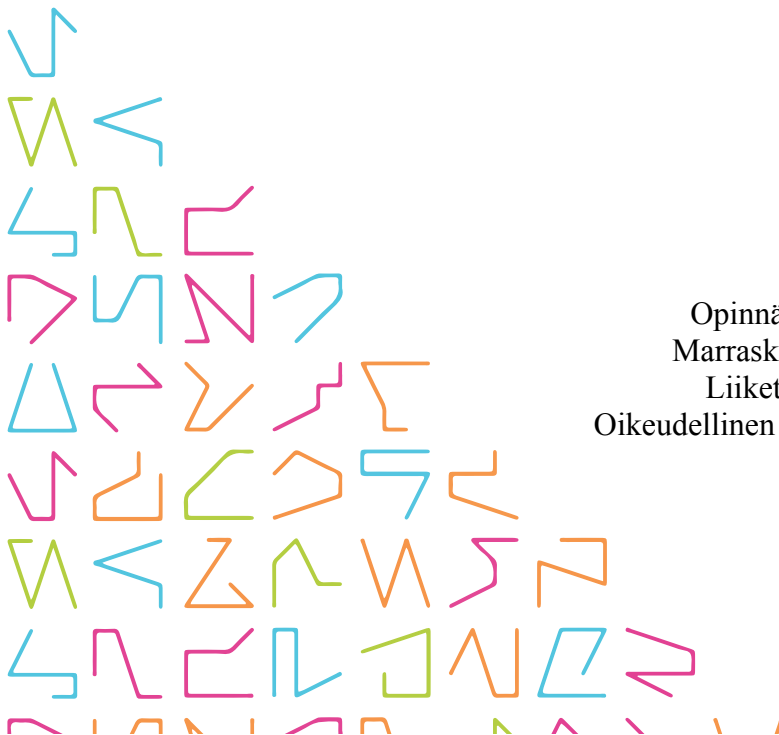

Työtapaturmien olosuhteiden määrittelyn ja korvattavuuden muutokset työtapaturma- ja ammattitautilain myötä

Sanni Saarinen

Opinnäytetyö
Marraskuu 2017
Liiketalous
Oikeudellinen asiantuntijuus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Liiketalous
Oikeudellinen asiantuntijuus

SAARINEN SANNI:

Työtapaturmien olosuhteiden määrittelyn ja korvattavuuden muutokset työtapaturma- ja ammattitautilain myötä

Opinnäytetyö 53 sivua
Marraskuu 2017

Lakisääteinen tapaturmavakuutus on työnantajan työntekijöilleen työtapaturmien varalta ottama vakuutus, joka on laissa säädetty pakolliseksi. Vakuuttamisesta huolehtivat lain mukaan vakuuttamistoimintaan oikeutetut vakuutuslaitokset. Tammikuussa 2016 lakisääteisessä tapaturmavakuutuksessa sovellettava laki muuttui, kun tapaturmavakuutuslain (608/1948) korvasi työtapaturma- ja ammattitautilaki (459/2015). Tässä työssä perehdyttiin kyseiseen lakimuutokseen työtapaturmien olosuhteiden määrittelyn ja korvattavuuden muuttumisen näkökulmasta. Opinnäytetyö tehtiin toimeksiantona vakuutusyhtiö X:lle.

Työn tavoitteena oli tuottaa aiheesta johdonmukainen, selkokielinen ja hieman opastyypistä kirjoitettu kokonaisuus, jota vakuutusyhtiö X voi hyödyntää monipuolisesti, esimerkiksi uuden henkilöstön perehdytysmateriaaleissa. Työn tarkoituksena oli perehtyä lakimuutoksen myötä muuttuneisiin työtapaturmien olosuhteiden määrittelyyn ja korvattavuuteen vertailemalla uutta ja vanhaa lakia keskenään, tutustumalla käytännön vahinkoesimerkkeihin sekä syventymällä alan kirjallisuuteen.

Työssä käsiteltiin ensin yleisellä tasolla lakisääteistä tapaturmavakuutusta, jotta kokonaisuus olisi paremmin hahmotettavissa sekä työn ydinaihe olisi lukijan kannalta helpommin ymmärrettävissä. Tapaturman olosuhteen määrittäminen on oleellinen osa työtapaturma- ja ammattitautilain mukaista tapaturman määritelmää. Tästä syystä tapaturman määritelmään perehdyttiin erityisen tarkasti, ennen kuin siirryttiin käsittelemään itse tapaturmien sattumisolosuhteita sekä korvattavuuden muutoksia. Työhön mukaan valikoitiin myös käytännön vahinkoesimerkkejä, jotka havainnollistavat ja tukevat teoriaa. Lopuksi työ ja sen tärkeimmät havainnot vedettiin yhteen pohdinnan muodossa.

Valmis työ osoittaa, että vaikka ydinajatus työtapaturmien olosuhteiden määrittelyssä sekä niiden korvattavuudessa pysyi lakimuutoksen myötä pitkälti samana, muuttui ja erityisesti tarkentui kuitenkin moni asia. Uuteen työtapaturma- ja ammattitautilakiin kirjattiin korvattavat vahingon sattumisolosuhteet aikaisempaan tapaturmavakuutuslakiin verrattuna huomattavasti selkeämmin ja tyhjentävämmin. Konkreettisimmat muutokset tulivat työntekopaikan alueella sattuneiden tapaturmien sekä työntekopaikan ulkopuolella sattuneiden tapaturmien olosuhteiden määrittämiseen ja sen myötä korvattavuuteen.

Asiasanat: lakisääteinen tapaturmavakuutus, pakollinen työajantapaturmavakuutus, työtapaturma- ja ammattitautilaki

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme of Business Administration
Option of Legal Expertise

SAARINEN SANNI:

The Changes in the Coverability and Circumstances in the Occupational Accidents, Injuries and Diseases Act

Bachelor's thesis 53 pages
November 2017

The Workers' Compensation Insurance is a compulsory insurance. According to the law, an employer must take the insurance to the employees. In January 2016, a new law called Occupational Accidents, Injuries and Diseases Act came into effect to replace the old law called Workers' Compensation Insurance Act, Employment Accidents Insurance Act. This thesis discusses the changes in the law, focusing on the changes in the circumstances and coverability of occupational accidents. The thesis was commissioned by the insurance company X.

The objective and the purpose of this thesis was to collect information on the amendments of the law and to produce beneficial data for the insurance company X. The information used in this thesis was gathered from the laws, the government's bills, literature and examples of real cases.

The view point in this thesis is legal. First, it covers the basic terms of the workers' compensation insurance. After this, there is the central part of the thesis that covers the theoretical aspects. In the end, there are examples of real cases to support the theoretical part, and finally a summary.

The conclusion of the thesis is that the new Occupational Accidents, Injuries and Diseases Act is more specific, especially considering the circumstances. The major aspects of the law have remained the same but there are some critical changes and specifications in the new law, compared to the old one.

Key words: workers' compensation insurance, compulsory insurance, Occupational Accidents, Injuries and Diseases Act

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	7
1.1	Taustaa.....	7
1.2	Tavoite ja tarkoitus	7
1.3	Aiheen rajaus, työn kulku ja tärkeimmät lähteet	8
2	LAKISÄÄTEINEN TAPATURMAVAKUUTUS	10
2.1	Viranomaistahot.....	10
2.2	Vakuuttamisvelvollisuus	12
2.2.1	Pakollinen työajan tapaturmavakuutus	12
2.2.2	Vapaa-ehtoiset tapaturmavakuutukset	13
2.3	Lakimuutos	13
3	KORVATTAVAT VAHINKOTAPAHTUMAT	15
3.1	Työtapaturma.....	15
3.2	Muut vammat ja sairaudet	17
3.3	Työliikekipeytyminen.....	17
3.4	Pahoinpitely ja henkinen järkytysreaktio.....	18
3.5	Vamman tai sairauden olennainen paheneminen	18
3.6	Lääketieteellinen syy-yhteys	19
4	KORVATTAVAT OLOSUHTEET.....	21
4.1	Olosuhteet laeissa	21
4.2	Työssä sattunut tapaturma	22
4.2.1	Luottamustehtävien- ja työstä johtuva työnantajan asian hoitamien.....	23
4.2.2	Työstä johtuva matkustaminen	24
4.2.3	Etätyö.....	24
4.3	Työntekopaikan alueella sattunut tapaturma	26
4.3.1	Alueperiaate	27
4.3.2	Työntekopaikan alueen määrittäminen ja toiminnan tavanomaisuuden vaatimus	27
4.4	Työntekopaikan ulkopuolella sattunut tapaturma.....	29
4.4.1	Työmatka	30
4.4.2	Ruokailu- ja virkistystauko	33
4.5	Tapaturma erityisissä olosuhteissa	34
4.5.1	Koulutustilaisuus, virkistystilaisuus ja työkykyä ylläpitävä toiminta.....	35
4.5.2	Terveyshuollon vastaanottokäynti	37
4.5.3	Kuntoliikunta	38
5	KÄYTÄNNÖN VAHINKOESIMERKKEJÄ	40

5.1 Työssä sattunut tapaturma	40
5.2 Työtekopaikan alueella sattunut tapaturma	42
5.3 Työtekopaikan ulkopuolella sattunut tapaturma.....	44
5.4 Tapaturma erityisissä olosuhteissa	46
6 POHDINTA	49
LÄHTEET.....	52

LYHENTEET JA TERMIT

ATL	Ammattitautilaki 29.12.1988/1343
HE	Hallituksen esitys
PL	Suomen perustuslaki 11.6.1999/731
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
TAKO	Tapaturma-asiain korvauslautakunta
TamLa	Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta
TapVakL	Tapaturmavakuutuslaki 20.8.1948/608
TSL	Työsopimuslaki 26.1.2001/55
TVK	Tapaturmavakuutuskeskus
TyTAL	Työtapaturma- ja ammattitautilaki 24.4.2015/459
VakO	Vakuutusoikeus

1 JOHDANTO

1.1 Taustaa

Opinnäytetyöni aiheena on työtapaturmien olosuhteen määrittelyn ja korvattavuuden muuttuminen tapaturmavakuutuslain (608/1948) tilalle tammikuun alusta 2016 voimaan astuneen työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) myötä. Lakimuutos toi mukanaan työtapaturmien korvausolosuhteisiin sekä sitä kautta myös korvattavuuteen joitakin muutoksia. Työssä kyseisiin asioihin pureudutaan nykyisen työtapaturma- ja ammattitautilain sekä vanhan tapaturmavakuutuslain näkökulmista. Työssäni toimeksiantajana toimii vakuutusyhtiö X.

Suoritin opintoihini kuuluvan harjoittelun vakuutusyhtiö X:ssä lakisääteisen tapaturmavakuutuksen osastolla korvausratkaisijan tehtävissä. Harjoittelun aikana heräsi ajatus, että voisin tehdä opinnäytetyöni lakisääteiseen tapaturmavakuutukseen liittyen. Aihetta opinnäytetyölle lähdimme esimieheni kanssa pohtimaan hyvin työelämälähtöisestä näkökulmasta ja lopulta aihe valikoituikin täysin omien työtehtävieni kautta. Korvausratkaisijan työssäni sovellan korvauspäätöksiä antaessani jatkuvasti työtapaturma- ja ammattitautilakia. Tapaturman sattumisolosuhteen määrittäminen ja arviointi ovat isossa osassa, kun työtapaturman korvattavuutta lähdetään kartoittamaan juridisesta näkökulmasta.

1.2 Tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyöni tavoite on käsitellä ja tuoda esille lakimuutoksen myötä tulleita muutoksia tapaturman olosuhteiden määrittelyn sekä korvattavuuden muuttumisen näkökulmasta. Tavoitteena on tuottaa johdonmukainen, selkokielineen ja hieman opastyypillisesti kirjoitettu työ, jota vakuutusyhtiö X voi hyödyntää monipuolisesti. Työ soveltuu käytettäväksi esimerkiksi korvausratkaisijan tueksi päivittäisessä työskentelyssä tai osaksi uuden henkilöstön perehdytysmateriaaleja.

Työn tarkoituksena on perehtyä lakimuutoksen kautta muuttuneisiin työtapaturmien olosuhteiden määrittelyyn ja korvattavuuteen vertailemalla uutta ja vanhaa lakia keskenään, tutustumalla käytännön vahinkoesimerkkeihin niin uuden kuin vanhan lain näkökulmista

sekä syventymällä alan kirjallisuuteen. Asiaan perehdytään myös erilaisten alan verkkojulkaisujen kautta. Opinnäytetyössä siis selvitetään, minkälaisia muutoksia, tarkennuksia tai lisäyksiä työtapaturman sattumisolosuhteisiin on tullut työtapaturma- ja ammattitautilain myötä. Lisäksi tarkastellaan, millä tavalla olosuhdemuutokset ovat vaikuttaneet työtapaturmien korvattavuuteen.

1.3 Aiheen rajaus, työn kulku ja tärkeimmät lähteet

Nimensä mukaisesti työtapaturma- ja ammattitautilaki sääntelee työntekijän oikeutta korvauksiin sekä työtapaturman että ammattitaudin kohdatessa. Tämän työn sisältö on rajattu käsittelemään asioita pelkästään työtapaturmien näkökulmista eikä ammattitautiasioihin perehdytä ollenkaan. Myös pelkästään työtapaturman näkökulmasta tehty, koko lakimuutosta käsittelevä työ olisi ollut turhan laaja kokonaisuus ja lopputulos olisi jäänyt helposti pintapuoliseksi. Jotta työstä sai ammattikorkeakoulutasoisen, järkevän ja johdonmukaisen kokonaisuuden aikaan, oli aihetta rajattava. Oleellisena näkökulmana aiheen rajausta pohtiessa oli työelämälähtöisyyden lisäksi oman ammatillisen osaamisen kartuttaminen.

Opinnäytetyö alkaa perusasioiden läpikäynnillä, perehtymällä hieman lakisääteiseen tapaturmavakuutukseen yleisellä tasolla. Myös syitä lakimuutoksen taustalla kartoitetaan sekä käydään läpi tapaturman määritelmä työtapaturma- ja ammattitautilain näkökulmasta. Lisäksi perehdytään erilaisiin vahinkotapahtumiin, jotka voivat tulla lakisääteisestä tapaturmavakuutuksesta korvattaviksi. Niin sanottujen perusasioiden pohjustaminen on tärkeää työn ydinaiheen ymmärtämisen kannalta. Tämän jälkeen työn neljännessä luvussa tarkastellaan teorian tasolla, miten tapaturmien olosuhteiden määrittely ja korvattavuus ovat muuttuneet lakimuutoksen myötä. Muutoksiin syvennytään havainnollistavasti käytännön vahinkoesimerkkien kautta, joita käsitellään työn lopussa omassa luvussaan. Työssä esitetyt vahinkoesimerkit ovat lähtökohtaisesti valittu sellaisiin olosuhteisiin liittyen, jotka ovat muuttuneet tai tarkentuneet lakimuutoksen johdosta. Lopuksi opinnäytetyön tekemisen myötä syntyneet havainnot, ajatukset ja lopputulokset vedetään yhteen työn viimeisessä osiossa, pohdintakappaleessa.

Työ on lainopillinen, joten tärkeimpinä lähteinä toimivat lait, työtapaturma- ja ammattitautilaki sekä tapaturmavakuutuslaki. Tämän lisäksi työssä käytettyjä lähteitä ovat hallituksen esitys (HE 277/2014) sekä alan kirjallisuus, kuten Mänttärin ja Nyyssölän teos Työtapaturma- ja ammattitautivakuutus, Salon teos Työtapaturma ja ammattitauti sekä Kukkosen ja Karmavalon Työtapaturmakirja. Myös Tapaturmavakuutuskeskuksen ja Tapaturma-asian korvauslautakunnan lausuntorekisterin julkaisut toimivat työn tärkeinä lähteinä.

2 LAKISÄÄTEINEN TAPATURMAVAKUUTUS

Lakisääteinen tapaturmavakuutus toimii työntekijän turvana tilanteissa, kun työkyvyttömyys aiheutuu työtapaturma- ja ammattitautilaissa määritellyn työtapaturman tai ammattitaudin johdosta. Lakisääteinen tapaturmavakuutus on osa suomalaista sosiaaliturvaa. Vakuutuksen tärkein tehtävä on vahingoittuneen vakiintuneen ansiotason turvaaminen tapaturman ja tästä aiheutuvan työkyvyttömyyden kohdatessa.¹ Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen perusteella työntekijällä on oikeus saada erilaisia korvauksia muun muassa ansionmenetyksestä, sairaanhoitokuluista, kuntoutuksesta sekä lisääntyneistä kodinhoitokustannuksista. Työntekijä voi lisäksi saada haattarahaa ja kuolemantapauksissa hautausapu sekä perhe-eläke ovat mahdollisia.² Työtapaturma- ja ammattitautilain vakuutusturvan piiriin kuuluvat kaikki työntekijät, työn alasta tai laadusta riippumatta. Yksi poikkeus kuitenkin löytyy, urheileminen, joka on laissa säädetty kuulumattomaksi vakuutuksen soveltamisalaan.³

2.1 Viranomaistahot

Vakuutuslaitokset, joilla on työtapaturma- ja ammattitautilain 205 §:n mukainen oikeus harjoittaa lain mukaista vakuutustoimintaa huolehtivat vakuuttamisesta sekä muista toimeenpanoon kuuluvista tehtävistä. Valtion töissä sattuneiden vahinkojen korvaamisesta huolehtii puolestaan valtionkonttori.⁴

Tapaturmavakuutuskeskuksen eli TVK:n tehtävänä on työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen vakuutuksen toimeenpanon koordinointi sekä kehittäminen. Lisäksi sen tehtävänä on valvoa työnantajien vakuuttamisvelvollisuuden toteutumista sekä ylläpitää tilastoja sattuneista työtapaturmista ja ammattitauodeista. Vakuuttamattomassa työssä sattuneet tapaturma-asiat käsittelee TVK.⁵

¹ Tapaturmavakuutuskeskus 2017, Työtapaturma- ja ammattitautivakuutusjärjestelmä

² Nieminen 2016, 53

³ Salo 2016, 54

⁴ Mänttari & Nyyssölä 2016, 20

⁵ Tapaturmavakuutuskeskus 2017, TVK:n tehtävät

Yhteneväistä korvauslinjaa ja -käytäntöä eri vakuutuslaitosten välillä edistää Tapaturma-asiain korvauslautakunta eli TAKO, joka toimii Tapaturmavakuutuskeskuksessa. Sen tehtävänä on antaa vakuutuslaitoksille lausuntoja sekä yleisohjeita korvauskysymyksissä, jotka liittyvät lakisääteiseen tapaturmavakuutukseen. Vakuutuslaitokset ovat puolestaan velvollisia pyytämään TAKO:n lausunnon tietyissä, Sosiaali- ja terveysministeriön eli STM:n voimassa olevassa asetuksessa (1568/2015) määritetyistä asioista. TAKO toimii ikään kuin osana ennakollista oikeusturvaa, sillä ennen kuin vakuutuslaitos antaa asiasta päätöksen, antaa TAKO päätösehdotuksensa. Tämä varmistaa vakuutuslaitosten yhteneväisen lain soveltamisen korvauspäätöksiä annettaessa. Samanlaisista vahinkotapahtumista tulee siis antaa yhteneväiset päätökset, vakuutuslaitoksesta riippumatta.⁶

Työtapaturma-asioissa muutoksenhakuelimenä toimii tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta eli TamLa. TamLa:sta säädetään tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (1316/2010) (TyTAL 237§). Vakuutuslaitoksen antamaan päätökseen tyytymätön asianosainen on oikeutettu hakemaan asiaan muutosta muutoksenhakulautakunnalta. Muutoksenhaku tapahtuu kirjallisella valituksella, joka toimitetaan ensin sille vakuutuslaitokselle, jonka antamaan päätökseen halutaan hakea muutosta. Vakuutuslaitoksella on tässä kohtaa mahdollisuus oikaista päätöstä. Mikäli se ei sitä tee, toimittaa vakuutuslaitos valituskirjeen, asiaa koskevat asiakirjat sekä vastineensa TamLa:an käsiteltäväksi.⁷

Asianosainen, joka ei ole tyytyväinen vakuutuslaitoksen eikä tapaturma-asiain muutoksenhakulautakunnan päätökseen, on työtapaturma- ja ammattitautilain 238 §:n mukaan oikeutettu hakemaan siihen muutosta vakuutusoikeudesta, eli VakO:sta, kirjallisella valituksella. Vakuutusoikeuden toiminnasta on säädetty tuomioistuinlaissa (673/2016), laissa oikeudenkäynnistä vakuutusoikeudessa (677/2016) sekä vakuutusoikeuden työjärjestyksessä. Vakuutusoikeus on osa osa Suomen tuomioistuinjärjestelmää. Se on puolueeton ja riippumaton toimeentuloturva-asioiden erityistuomioistuin, jonka tehtävänä on antaa laadukasta ja tehokasta oikeusturvaa muutoksenhakijalle toimeentuloturva-asioissa.⁸ Mikäli asianosainen ei ole tyytyväinen VakO:n päätökseen, on hänellä mahdollisuus hakea muutosta valittamalla korkeimpaan oikeuteen, jos korkein oikeus on myöntänyt valitusluvan (TyTAL 238 §).

⁶ Sinkkilä, Tapaturmavakuutuslehti 2/2015, 7

⁷ Tapaturma-asiain muutoksenhakulautakunta 2011, Valituksen tekeminen

⁸ Vakuutusoikeus 2017; Vakuutusoikeus 2017, Vakuutusoikeus tuomioistuimena

2.2 Vakuuttamisvelvollisuus

Työnantajalla on lain määräämä vakuuttamisvelvollisuus, eli työnantajan tulee vakuuttaa työntekijänsä työtapaturmien ja ammattitautien varalta niin kuin työtapaturma- ja ammattitautilain 3 §:ssä määritellään. Työnantaja voi myös vakuuttaa työntekijänsä halutessaan työajan ulkopuolellakin vapaa-ajan tapaturmavakuutuksella (TyTAL 199 §). Myös yrittäjä voi halutessaan vakuuttaa itsensä työ- ja vapaa-ajan tapaturmien varalta (TyTAL 188 ja 200 §).

Vakuutus on otettava työntekijöille ennen työnteon aloittamista. Halutessaan työnantaja voi vakuuttaa osan työntekijöistään eri tavalla kuin muut. Esimerkiksi tiettyä työtä tekevät voidaan vakuuttaa pakollisen työajan tapaturmavakuutuksen lisäksi vapaa-ajan tapaturmavakuutuksella. Mikäli työnantaja on vakuuttanut samaa työtä tekevät työntekijät kahden tai useampaa eri vakuutuslaitokseen, on ensimmäisestä vakuutuslaitoksesta otettu vakuutus pätevä.⁹

2.2.1 Pakollinen työajan tapaturmavakuutus

Työtapaturma- ja ammattitautilain 3 §:n mukaan työnantajan on vakuutettava työntekijänsä, mikäli hän maksaa tai on sopinut maksavansa kalenterivuoden aikana teettämästään työstään palkkoja yli 1200 euroa. Eli jos työnantajan kaikille työntekijöilleen kalenterivuoden aikana maksamat palkat jäävät alle 1200 euron, ei työnantaja ole lain mukaan velvollinen vakuuttamaan työntekijöitään työajalla sattuvien tapaturmien varalta. Valtion ei ole poikkeuksellisesti vakuuttamisvelvollisuutta, vaan työtapaturman tai ammattitaudin johdosta aiheutuneet kulut maksetaan valtion varoista.

On huomioitavaa, että lähtökohtaisesti vakuuttamisvelvollisuus koskee kaikkia työnantajia, yrityksen koosta riippumatta. Eli pienyritykset ovat samalla tavalla vakuuttamisvelvollisia kuin suuryrityksetkin. Myös työnantajina toimivilla yksityishenkilöillä on vakuuttamisvelvollisuus.¹⁰

⁹ Tapaturmavakuutuskeskus 2016, Vakuutuskäsikirja 2017, 41

¹⁰ Mänttari & Nyssölä 2016, 20

2.2.2 Vapaaehtoiset tapaturmavakuutukset

Pakollisen työajan tapaturmavakuutuksen lisäksi työnantaja voi halutessaan vakuuttaa työntekijänsä vapaaehtoisella vapaa-ajan tapaturmavakuutuksella. Laki ei siis velvoita työnantajaa vakuuttamaan työntekijöitään vapaa-ajalle, vaan se on täysin vapaaehtoista. Vapaaehtoisen vapaa-ajan vakuutuksen etuudet määräytyvät työtapaturma- ja ammattitautilain 199 §:n mukaisesti.

Myös yrittäjä voi halutessaan vakuuttaa itsensä sekä työtapaturmien että vapaa-ajan tapaturmien varalta (TyTAL 188 ja 200 §). Yrittäjän osalta vakuuttaminen on kuitenkin täysin vapaaehtoista, eli yrittäjällä ei ole vakuuttamisvelvollisuutta.

2.3 Lakimuutos

Tammikuun alussa vuonna 2016 astui voimaan työtapaturma- ja ammattitautilaki, joka yhdisti ja korvasi kolme aiemmin lakisääteisessä tapaturmavakuutuksessa sovellettua lakia, jotka olivat tapaturmavakuutuslaki (608/1948), ammattitautilaki (1343/1991) sekä laki tapaturmavakuutuslain perusteella annettavasta kuntoutuksesta (625/1991). Uudistettuun lakiin on lisäksi kirjattu vuosikymmenien aikana alalla muotoutunut oikeus- ja korvauskäytäntö.¹¹

Hallituksen esityksessä esitettiin, että aikaisempi tapaturmavakuutuksen- ja ammattitautilainsäädännön rakenne uudistettaisiin kokonaan. Lakimuutoksen tavoitteena oli saada lain sisältö vastaamaan työelämän muuttuneita olosuhteita sekä nykylainsäädännölle perustuslain (731/1999) asettamia vaatimuksia.¹² Nykyisin työn tekeminen on usein aikaisempaa joustavampaa ja liikkuvampaa, ihmiset työskentelevät paljon esimerkiksi etänä kodeistaan tai vapaa-ajan asunnoiltaan käsin. Suuri osa nykypäivän työtehtävistä ei edellytä tietyssä paikassa, eli työpaikalla, olemista, jotta töiden tekeminen onnistuu. Työt liikkuvat kannettavien tietokoneiden mukana sinne, minne ihmisetkin. Tämä on osaltaan

¹¹ Sinkkilä, Tapaturmavakuutuslehti 2/2015, 3

¹² HE 277/2014 vp, 1

muuttanut työelämän olosuhteita huomattavasti esimerkiksi muutamien kymmenien vuosien takaiseen aikaan nähden.

Perustuslaki (731/1999), joka tuli voimaan vuonna 2000, edellyttää, että laista käy selvästi ilmi yksilön oikeudet sekä velvollisuudet.¹³ Tästä syystä laista tavoiteltiin saatavan aikaisempaa selkokieleisempi säännösten sanamuotoja täsmentämällä. Tulkintoja, jotka olivat olleet oikeus- ja korvauskäytännön varassa, kirjattaisiin lakiin sekä olosuhteet, joissa sattunut tapaturma tai ilmennyt ammattitauti korvattaisiin, tuotaisiin esiin yksityiskohtaisemmin. Lisäksi laissa olisi määritelmä kyseisen lain tarkoittamalle tapaturmalle sekä tuotaisiin esiin lääketieteellisen syy-yhteyden vaatimusta korvausoikeudellisesta näkökulmasta.¹⁴

¹³ HE 277/2014 vp, 9

¹⁴ HE 277/2014 vp, 1

3 KORVATTAVAT VAHINKOTAPAHTUMAT

Työtapaturma- ja ammattitautilain 15 §:n mukaan korvattavia vahinkotapahtumia ovat työtapaturma ja ammattitauti. Tapaturmille tyypillistä on äkillisyys ja odottamattomuus. Esimerkiksi kaatuminen tai liukastuminen ovat tällaisia, äkillisiä sekä odottamattomia tapahtumia. Ammattitauti kehittyy puolestaan pidemmän ajan kuluessa. Esimerkkinä ammattitaudista voidaan käyttää ihottumaa tai hengitystiesairautta, jonka voi aiheuttaa vaikkapa työssä jatkuva altistuminen tietyille kemikaaleille.¹⁵ Tässä työssä keskitytään käsittelemään asioita työtapaturmien näkökulmasta, joten ammattitauteja ei käsitellä tämän tarkemmin. Työtapaturmia käsitellään pakollisen työajan tapaturmavakuutuksen näkökulmasta. Työtapaturman ja ammattitaudin lisäksi tapaturmina voidaan lain mukaan korvata muut tapaturman aiheuttamana pidettävät vammat tai sairaudet (TyTAL 18 §), työliikekipeytyminen (TyTAL 33 §), pahoinpitely (TyTAL 34 §), tapaturman aiheuttama olennainen vamman tai sairauden paheneminen (TyTAL 19 §) sekä henkinen järkytysreaktio tapaturman seurauksena (TyTAL 35 §).

3.1 Työtapaturma

Ennen työtapaturma- ja ammattitautilain voimaantuloa sovellettavassa laissa, tapaturmavakuutuslaissa, tapaturmaa ei oltu määritelty. Lain mukaan tapaturmalla tarkoitettiin tapaturmaa, joka on aiheuttanut vamman tai sairauden tietyssä, tapaturmavakuutuslain 4 §:stä ilmi käyvässä olosuhteessa. Oikeuskäytäntöön oli muotoutunut kuitenkin edellytyksiä, joiden vaadittiin täyttyvän, jotta voitiin katsoa kyseessä olevan tapaturma. Oikeuskäytännön mukaan tapaturman tuli olla äkillinen, ennalta arvaamaton sekä ulkoisen tekijän aiheuttama. Lisäksi tapaturman tuli sattua sen kohteena olevan henkilön tahdosta riippumatta.¹⁶ Uuteen työtapaturma- ja ammattitautilakiin on haluttu tuoda selvästi esiin tapaturman määritelmä.

Nykyään tapaturma on määritelty työtapaturma- ja ammattitautilain 17 §:ssä seuraavasti: ”Tapaturmalla tarkoitetaan ulkoisesta tekijästä johtuvaa äkillistä ja odottamatonta tapahtumaa, joka aiheuttaa työntekijälle vamman tai sairauden.” Lain 20 §:ssä on määritelty

¹⁵ Mänttari & Nyysölä 2016, 35

¹⁶ Kukkonen & Karmavalo 2010, 46

olosuhteet, jossa vahinkotapahtuman on satuttava, jotta se katsotaan työtapaturma- ja ammattitautilain näkökulmasta tapaturmaksi.¹⁷ Kolmas tapaturman kokonaismääritelmään sisältyvä osa on syy-yhteys. Tämä tarkoittaa sitä, että aiheutuneen vamman tulee olla seurausta tapaturmasta, jotta se voi tulla korvattavaksi.¹⁸

Tiivistettynä työtapaturmaksi katsotaan siis ulkoisen tekijän aiheuttama, äkillinen sekä odottamaton tapahtuma, joka on sattunut tietyssä, lain määrittämässä, olosuhteessa sekä on aiheuttanut vamman, jonka syntyminen on syy-yhteydessä sattuneeseen tapaturmaan. Eli vaikka työntekijälle olisikin sattunut tapaturma, aina ei ole selvää, että se olisi työtapaturma- ja ammattitautilain näkökulmasta tapaturma.¹⁹

Ulkoisella tekijällä tarkoitetaan sitä, että tapaturman on aiheuttava ns. ulkoisesta tekijästä, joka laissa tarkoittaa vahingoittuneesta itsestään riippumatonta seikkaa, joka aiheuttaa vahinkotapahtuman.²⁰ Esimerkkeinä ulkoisesta tekijästä voitaisiin pitää liukasta alustaa, terävään esineeseen osumista tai vaarallista ainetta, jota roiskahtaa iholle.

Tapaturman on oltava myös äkillinen. Tällä suljetaan pitkäkestoiset tapahtumat tapaturman määrittelyn ulkopuolelle. Esimerkiksi kaatumista ja veitsellä sormeen viiltämistä voidaan pitää äkillisinä tapahtumina. On kuitenkin huomioitava, että mitään selvää aikarajaa äkillisyydelle ei ole säädetty ja kaikkia vahinkotapahtumia on arvioita yksityiskohteisesti.²¹

Kolmas lain tarkoittaman tapaturman määritelmän osa-alueista on odottamattomuus. Vahinkotapahtuman tulee siis olla vahingoittuneelle ennalta arvaamaton. Odottamattomuudenkaan kriteeri ei ole täysin ongelmaton, sillä on olemassa työskentelytilanteita, joissa tietty tapaturma on jopa oletettava. Esimerkiksi liukkaalla alustalla työskennellessä kaatuminen on hyvinkin todennäköistä ja silti vahinkotapahtuma olisi korvattava työtapaturma- ja ammattitautilain perusteella. Laissa odottamattomuudella viitataan enemmänkin henkilön tahdosta riippumattomaan tapahtumaan. Jos henkilö vammauttaa itseään tahallaan, ei kyse ole odottamattomasta eli tahdosta riippumattomasta tapatumasta.²²

¹⁷ Mänttari & Nyysölä 2016, 45

¹⁸ Salo 2016, 51

¹⁹ Mänttari & Nyysölä 2016, 45

²⁰ Mänttari & Nyysölä 2016, 45

²¹ Mänttari & Nyysölä 2016, 46

²² Mänttari & Nyysölä 2016, 47

Selkeitä työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisia tapaturmaesimerkkejä löytyy useita. Suurimmat ongelmat tapaturman määrittelyssä syntyvät, kun määritellään tapaturman ala- ja ylärajaa. Kirjassaan Mänttari ja Nyyssölä pohtivatkin, miten vähäistä poikkeamaa odotetusta tapahtumakulusta voidaan pitää tapaturmana ja millaisia tietoisia riskejä henkilö voi ottaa niin, että vammautumista ei enää voida pitää tapaturmana.²³

3.2 Muut vammat ja sairaudet

Lain 18 §:ssä on listattu sairauksia ja vammoja, jotka eivät suoranaisesti ole tapaturmia, mutta eivät myöskään ammattitauteja. Niissä kyse ei siis ole äkillisestä tapahtumasta, niin kuin tapaturmissa, mutta ei myöskään pidempiaikaisesta altistumisesta, mikä on ammattitaudille tyypillistä. Kuitenkin kyseisiä vammoja ja sairauksia voidaan pitää työperäisinä, joten ne voivat myös tulla korvattavaksi lakisääteisestä tapaturmavakuutuksesta.

Nämä vammat tai sairaudet ovat:

- hankauksen aiheuttama ihon hiertymä
- syövyttävän aineen kosketuksesta aiheutunut vamma tai sairaus
- kaasun, höyryn tai huurun hengittämisestä aiheutunut vamma tai sairaus
- tavanomaisesta poikkeavan lämpötilan aiheuttama paleltuma, hypotermia, palovamma tai lämpösairaus
- säteilyn aiheuttama vamma tai sairaus
- huomattavan fysikaalisen paineen vaihtelun aiheuttama vamma tai sairaus

3.3 Työliikekipeytyminen

Työliikekipeytyminen on työtapaturma- ja ammattitautilain mukaan korvattava vahinkomuoto. Työliikekipeytymisellä tarkoitetaan äkillistä lihas- tai jännetasoista kipeytymistä, jonka on aiheuttanut yksittäinen kuormittava liike: työntö-, veto- tai nostoliike, eli työliike. Työntekijän on siis pystyttävä yksilöimään, mihin tiettyyn työsuoritukseen tai -liikkeeseen kipeytyminen liittyy. Työliikekipeytymisen katsotaan aiheuttavan maksimissaan venähdystasoisien vammojen, josta korvausta voidaan maksaa enintään kuuden viikon ajan

²³ Mänttari & Nyyssölä 2016, 45

(TyTAL 33 §). Huomioitavaa on, että työliikekipeytymisen korvattavuus katkeaa, mikäli työntekijä yrittää kesken sairausloman palata takaisin töihin, mutta toteakin, ettei olekaan vielä työkyntoinen.

Säännös työliikekipeytymisestä tapaturmavakuutuslainsäädäntöön lisättiin vasta 1970-luvulla. Tätä lainmuutosta pidettiin tärkeänä, oikeastaan välttämättömänä, sillä aiemmin kipeytymisen syyksi yritettiin peitota tapaturma, vaikka sellaista ei olisikaan todellisuudessa edes sattunut.²⁴

3.4 Pahoinpitely ja henkinen järkytysreaktio

Pahoinpitelyä ja toisen henkilön muun tahallisen teon aiheuttamaa vahinkoa pidetään myös työtapaturma- ja ammattitautilain perusteella korvattavana vahinkotapahtumana niin kuin lain 34 §:ssä säädetään. Kyseisessä lainkohdassa erityisen huomion arvoista on, että pahoinpitelyn tai muun tahallisen teon työntekijälle aiheuttamat vahingot ovat korvattavia vain, jos teon motiivina on vahingoittuneen työtehtävät. Henkinen järkytysreaktio voidaan korvata työtapaturma- ja ammattitautilain 35 §:ssä säädetyn edellytyksin.

3.5 Vamman tai sairauden olennainen paheneminen

Työtapaturma- ja ammattitautilain 19 §:n mukaan tapaturman seurauksena korvataan myös muun kuin laissa tarkoitetun, eli jo ennen tapaturmaa olemassa olleen, vamman tai sairauden olennainen paheneminen siltä osin kuin se vastaa tapaturman syyosuutta. Kun arvioidaan tapaturman syyosuutta, on otettava huomioon, miten tapaturma on sattunut, kuinka voimakas on ollut vammaenergia, mikä on tapaturman ajallinen yhteys vamman tai sairauden pahenemiseen sekä aikaisemmasta vammasta tai sairaudesta johtuva myönteäväikutus.

²⁴ Mänttari & Nyssölä 2016, 103

3.6 Lääketieteellinen syy-yhteys

Työtapaturma- ja ammattitautilain 16 §:ssä on lain säännös lääketieteellisen syy-yhteyden arvioinnista. Tapaturman korvaamisen yhtenä edellytyksenä on todennäköinen lääketieteellinen syy-yhteys vahinkotapaturman ja vamman tai sairauden välillä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tapaturman sattuessaa aiheutuneen vamman yhteyttä vahinkotapahtumaan on arvioitava lääketieteellisestä näkökulmasta. Eli onko kyseinen tapaturma voinut aiheuttaa syntyneen vamman. Tapaturmasta yleensä aiheutuu fyysinen vamma, kuten haava, mutta korvattava vamma voi myös tietyissä tilanteissa olla psyykkinen, eli niin sanottu henkinen järkytysreaktio.²⁵

Syy-yhteyden arvioinnissa olennaisessa osassa on myös tapaturman aiheuttaman seurauksen arviointi. Eli kuinka pitkään ja missä laajuudessa tapaturman aiheuttaman vamman tai sairauden oireilua on pidettävä seurauksena vahinkotapahtumasta.²⁶ Usein onkin siis ilmeistä, että tapaturma on sattunut, mutta hankalammaksi muodostuu arvio siitä, missä ajassa kulloinkin kyseessä olevan vamman tulisi parantua. Erityisen haasteellisia ovat tilanteet, joissa tapaturmasta on aiheutunut psyykkistä oireilua ja se pitkittyy. Tällöin on pohdittava oireiden pitkittymisen syy-yhteyttä sattuneeseen tapaturmaan sekä mietittävä, kuinka pitkään psyykkisten oireiden voidaan katsoa johtuvan puhtaasti tapaturmasta.

Lääketieteellistä syy-yhteyttä tarkasteltaessa huomioon otetaan muun muassa tapaturman voimakkuus sekä vammamekanismi, eli tapa miten tapaturma on syntynyt, ja arvioidaan, ovatko ne sopivia aiheuttaakseen kyseessä olevan vamman. Tämän lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon vahingoittuneen kehonosan aikaisemmat vammat ja sairaudet sekä se, millä aikajänteellä työntekijä on hakeutunut lääkärin vastaanotolle tapaturman tiimoilta ja ilmoittanut sattuneesta työnantajalleen. Näitä edellä mainittuja asioita analysoidaan erilaisten vakuutuslaitokseen toimitettavien asiakirjojen, kuten lääketieteellisten selvitysten, vahinkoilmoituksen sekä mahdollisten muiden lisäselvitysten kautta. Lääketieteellisen puolen arviointiin osallistuvat usein vakuutuslaitosten asiantuntijalääkärit.²⁷

²⁵ Salo 2016, 51

²⁶ Mänttari & Nyssölä 2017, 37

²⁷ Salo 2016, 51

Syy-yhteyden arvioinnissa on kaksi poikkeustilannetta, pahenema sekä henkinen järkytysreaktio, joiden korvattavuuden osalta on säädetty työtapaturma- ja ammattitautilaissa tiettyjä edellytyksiä. Paheneman osalta on laissa säännös, että tapaturmasta aiheutuneen vamman tai sairauden pahenemisen tulee olla olennaista, jotta sitä korvataan. Lisäksi pahenemaa korvataan ainoastaan siltä osin, kuin se vastaa tapaturman syyosuutta, enintään kuitenkin kuuden kuukauden ajan tapaturman sattumispäivästä lähtien.

Henkisten järkytysreaktioiden, joita ovat akuutti stressireaktio, traumaperäinen stressihäiriö ja tuhoisaa kokemusta seuraava persoonallisuuden muutos, korvaamisesta säädetään työtapaturma- ja ammattitautilain 35 §:ssä. Henkistä järkytysreaktiota voidaan siis korvata tapaturmasta aiheutuneena, mikäli edellä mainitun pykälän ehdot täyttyvät. Työntekijän on oltava välittömässä osallisuudessa eli konkreettisesti läsnä järkyttävässä tilanteessa. Lisäksi tilanteen on satuttava lain määrittämässä olosuhteessa. Olosuhteet, joissa henkinen järkytysreaktio voi tulla korvattavaksi ovat työssä, työtekopaikan alueella, asunnon ja työpaikan välisellä matkalla, työtekopaikan ulkopuolella järjestetyssä koulutustilaisuudessa sekä työn vuoksi majoittuminen poikkeuksellista vaaraa aiheuttavaan olosuhteeseen. Esimerkkitalanne, joka voisi aiheuttaa jonkin henkisen järkytysreaktion on työkaverin menehtymisen näkeminen. Lain 35 §:ssä on jokaisen henkiseksi järkytysreaktioksi katsottavan diagnoosin osalta määritelty esimerkkitapahtumia, joiden perusteella henkinen järkytystila voi tulla korvattavaksi.²⁸

²⁸ Salo 2016, 51-52

4 KORVATTAVAT OLOSUHTEET

Tapaturman määritelmää käsiteltäessä ilmenikin, että lain tapaturmaksi määrittämän vahingon on satuttava tietyssä olosuhteessa, jotta se olisi työtapaturma- ja ammattitautilain näkökulmasta katsottuna korvattava työtapaturma. Vuoden 2016 alussa voimaan tulleen työtapaturma- ja ammattitautilain mukana myös lakiin kirjattu työtapaturman olosuhteen määrittely hieman muuttui ja tarkentui aikaisempaan tapaturmavakuutuslakiin verrattuna.

4.1 Olosuhteet laeissa

Työtapaturma- ja ammattitautilaissa olosuhteet on lueteltu lain 21–25 §:ssä. Nämä olosuhteet ovat työssä sattunut tapaturma (TyTAL 21 §), tapaturma työtekopaikan alueella (TyTAL 22 §), tapaturma työtekopaikan alueen ulkopuolella (TyTAL 23 §), tapaturma erityisissä olosuhteissa (TyTAL 24 §) sekä tapaturma kotona ja määrittämättömässä paikassa tehdyssä työssä (TyTAL 25 §). Yksinkertaisemmin työtapaturman sattumisolosuhteet voitaisiin kategorisoida kolmeen lokeroon: työssä, työtekopaikan alueella ja työtekopaikan alueen ulkopuolella.

Tapaturmavakuutuslaissa puolestaan olosuhteet löytyvät lain 4 §:stä. Niin sanotussa vanhassa laissa työtapaturman sattumisolosuhteita ovat työssä sattuneet tapaturmat sekä työssä johtuvissa olosuhteissa sattuneet tapaturmat. Työstä johtuvilla olosuhteilla tarkoitetaan erilaisia, itse työnteon ulkopuolella olevia tilanteita ja tällaisissa tilanteissa kohdannut tapaturma voidaan korvata, jos se on sattunut työpaikalla, työpaikan alueella, matkalla kotoa töihin tai päinvastoin tai työntekijän ollessa työnantajan asialla.²⁹ Edellä mainittujen lisäksi tapaturman korvattavaksi sattumisolosuhteeksi tapaturmavakuutuslain 4 §:n mukaan katsotaan tilanne, jossa työntekijä yrittää varjella tai pelastaa työnantajansa omaisuutta tai pelastaa työtoimintansa yhteydessä ihmishenkeä.

²⁹ Tapaturmavakuutuskeskus 2017, Työtapaturma

4.2 Työssä sattunut tapaturma

Sekä vanhasta tapaturmavakuutuslaista, että nykyisin sovellettavasta työtapaturma- ja ammattitautilaista löytyy tapaturman olosuhde ”työssä sattunut tapaturma” (TapVakL 4 § 2 momentti ja TyTAL 21 §). Tämä olosuhde molemmissa laeissa tarkoittaa nimenomaan työn yhteydessä, itse työtä tehdessä, sattunutta tapaturmaa. Esimerkki työssä sattuneesta tapaturmasta voisi olla, että rakennusmies lyö vahingossa vasaralla sormeensa tai autonkuljettaja ajaa kolarin.

Kummankin lain mukaan työn käsite on riippuvainen työn laadusta. Esimerkiksi autonkuljettajan liikkuva työ, eli auton ajaminen, katsotaan kokonaisuudessaan työksi, kun taas toimistotyöntekijän töiksi todennäköisesti katsotaan vain tietyt, hänelle erikseen osoitetut työtehtävät.³⁰ Työntekijän henkilökohtaiset työtehtävät sekä niiden tekeminen määrittävät siis tämän kyseisen olosuhteen sisältöä. Työn laatu ei sinällään ole nykyisen lain, eikä ollut aikaisemmankaan lain, mukaan merkityksellinen tekijä, sillä vakuutusturvan piiriin sekä vanhan että uuden lain valossa kuuluvat kaikenlaiset työntekijät. Poikkeuksena sekä vanhan että uuden lain mukaan vakuutusturvan ulkopuolelle rajataan ammattiurheilijat.³¹

Työtapaturma- ja ammattitautilakiin työssä sattuneen tapaturman olosuhde on tuotu aikaisempaa laajempaan. Työtapaturma- ja ammattitautilaissa työssä sattuneeksi tapaturman olosuhteeksi, eli niin sanotusti työnteoksi, rinnastetaan luottamustehtävien hoitaminen, työstä johtuva työnantajan asian hoitaminen sekä työtehtävästä johtuva matkustaminen. (TyTAL 21 §) Mikäli työntekijälle sattuisi vahinko jossakin edellä mainituista olosuhteista, käsiteltäisiin sitä samaan tapaan, kuin työssä sattunutta tapaturmaa, soveltaen lain 21 §:ää.³²

Aiemmin esitetty työliikekipeytyminen voidaan katsoa korvattavaksi vahinkotapahtumaksi ainoastaan, kun sen sattumisolosuhte on itse työssä. Lisäksi huomionarvoista on, että kielletty teko tai turvallisuusmääräyksien noudattamatta jättäminen työnteon yhteydessä ei johda suoraan siihen, ettei tapaturmaa pidettäisi tapaturmana. Mikäli tapaturma aiheutuu esimerkiksi siitä, ettei työntekijä ole käyttänyt asianmukaista suojavarustusta, ei

³⁰ Kukkonen & Karmavalo 2010, 46

³¹ Salo 2016, 54-55; Kukkonen & Karmavalo 2010, 47

³² Mänttari & Nyssölä 2016, 53

tapaturmaa kuitenkin rajattaisi vakuutusturvan ulkopuolelle, vaikka suojavaarustuksen käyttäminen olisikin saattanut estää koko tapaturman synnyn.³³

4.2.1 Luottamustehtävien- ja työstä johtuva työnantajan asian hoitamien

Työehtosopimukseen tai lakiin perustuva luottamustehtävän hoito katsotaan työtapaturma- ja ammattitautilain perusteella työksi rinnastettavaksi toiminnaksi. Luottamustehtäviä voivat olla luottamusmiehen, työsuojeluvaltuutetun tai muun henkilöstön edustajan tehtävän hoitaminen. Myös yrityksen hallintoelimiin henkilöstön valitseman edustajan sekä luottamusvaltuutetun katsotaan hoitavan luottamustehtäviä. Henkilöstön edustajien valitsemista säätelee laki henkilöstön edustuksesta yritysten hallinnossa (725/1990). Työsopimuslain (55/2001) säätelemän luottamusvaltuutetun valinta tulee kyseeseen silloin, kun työntekijöiltä puuttuu työehtosopimuksessa tarkoitettu luottamusmies. Mikäli luottamustehtävää hoitaessa sattuu tapaturma, käsitellään sitä samoin kuin työssä sattunutta tapaturmaa. Ehtona kuitenkin on, että luottamustehtävän hoitaminen perustuu joko lakiin tai työehtosopimukseen.³⁴

Työstä johtuvan työnantajan asian hoitamisen aikana sattunut tapaturma käsitellään työtapaturma- ja ammattitautilain perusteella samalla tavalla, kuin työssä sattunut tapaturma, sillä kyseinen olosuhde katsotaan työtä vastaavaksi olosuhteeksi. Hoidettavan asian on liityttävä nimenomaan työhön, jotta se voi tulla sovellettavan lain valossa korvattavaksi. Mikäli työntekijä hoitaisi jotakin työnantajan työhön liittymätöntä asiaa, ei tässä yhteydessä sattunutta tapaturmaa voitaisi korvata. Käytännössä työhön liittyvää työnantajan asian hoitamista voisi olla kaupasta kahvin hakeminen tai työpaikan muutossa auttaminen.

Vanhassa tapaturmavakuutuslaissa oli samantapainen säännös, jonka mukaan tapaturmana pidettiin vahinkoa, joka oli kohdannut työntekijän ”työstä johtuvissa olosuhteissa hänen ollessaan työnantajan asioilla”. Uuteen lakiin asia on tuotu eri sanavalinnoilla esiin. Sen mukaan asian hoitamisen tulee johtua työstä, joten nykyään lain sisällön tulkintamahdollisuus ja tätä myötä vakuutusturva kyseisissä tilanteissa on aiempaa suppeampi.³⁵

³³ Mänttari & Nyysölä 2016, 52

³⁴ Mänttari & Nyysölä 2016, 53-54

³⁵ Mänttari & Nyysölä 2016, 54-55

4.2.2 Työstä johtuva matkustaminen

Työtehtävästä johtuva matkustaminen voi olla työntekijän matkustamista asunnolta työkohteeseen tai työkohteesta toiseen. Matkustaminen voi tapahtua myös töiden takia esimerkiksi ulkomaille työmatkalle. Nämä olosuhteet rinnastetaan laissa työtä vastaavaksi toiminnaksi. Työtapaturma- ja ammattitautilain mukaan työstä johtuvassa matkustamisessa on nimenomaan kyse itse matkan teosta eli liikkumisesta. Tapaturman tulee sattua matkustettaessa, jotta se voidaan korvata. Matkustamiseen katsotaan kuuluvan matkanteen tavanomaisesti liittyvät erilaiset toiminnot.

Kun pidempiaikaisen, esimerkiksi ulkomaille suuntautuneen työmatkan määränpäähän on saavuttu, on työntekijä kuitenkin samaan tapaan vakuutusturvan piirissä kuin kotimassakin. Turva ei siis tällaisissa tilanteissa rajoitu pelkästään itse matkustamiseen vaan on poikkeuksellisesti voimassa ja tapaturmien korvattavuus määräytyy ikään kuin normaaliin tapaan. Työmatkojen aikana rajanveto työ- ja vapaa-ajan välillä tehdään usein niin, että hotellilla tai majoituspaikassa sattuneet tapaturmat katsotaan pääasiassa sattuneiksi vapaa-ajalla. Alueperiaatetta (TyTAL 22 §) tilapäisessä työkohteessa sekä työmatkoista ja ruokailu- ja virkistystauoista (TyTAL 23 §) annettuja säännöksiä sovelletaan tilapäisesti samaan tapaan kuin normaalistikin työntekijän pääasiallisella työpaikalla. Matkat majoituspaikasta työkohteeseen sekä työn lomassa pidetyt ruokailu- ja virkistystauot kuuluvat vakuutusturvan piiriin. Työtapaturmavakuutus työmatkoilla on voimassa niillä alueilla, joissa työntekijä joutuu matkanteen vuoksi oleskelemaan.³⁶

4.2.3 Etätyö

Etätyö on nykyään hyvin yleistä, sillä työn luonne on vuosien myötä muuttunut enemmän ja enemmän siihen suuntaan, ettei työn suorittamisen edellytyksenä ole tietyssä paikassa, työpaikalla, oleminen. Ihmiset tekevätkin nykyään paljon töitä esimerkiksi kotoa, kahvilasta tai vapaa-ajan asunnolta käsin. Lakimuutoksen myötä myös lakiin haluttiin tuoda kohta, jossa on säädetty tapaturmista, jotka ovat sattuneet työtä tehtäessä joko kotona tai

³⁶ Mänttari & Nyssölä 2016, 56-57

muussa määrittämättömässä paikassa. Nämä etätyöskentelyyn sovellettavat erikoissäännökset löytyvät työtapaturma- ja ammattitautilain 25 §:stä.

Työn tekeminen kuuluu aina työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen vakuutusturvan piiriin, riippumatta siitä, missä työtä tehdään. Työntekijöille, jotka työskentelevät kotona tai muussa työnantajan määrittämättömässä paikassa, sattuneissa tapaturmissa sovelletaan siis samaan tapaan lain 21 §:ää, jossa säädetään työssä sattuneiden tapaturmien korvattavuudesta. Lisäksi etätyössä sovelletaan lain 25 §:ää, joka tuo mukanaan merkittävän rajoituksen vakuutusturvan tuomaan suojaan.³⁷

Kun kyseessä on etätyötä tekevä työntekijä, työtapaturma- ja ammattitautilaissa 22-23 §:ssä säädettyjä korvausehtoja liittyen työntekopaikan alueella, asunnon ja työpaikan välisellä matkalla tai ruokailu- virkistystauolla sattuneeseen tapaturmaan, ei sovelleta häneen. Etätyöskentelyssä vakuutusturva rajoittuu käytännössä pelkästään itse työntekoon. Mikäli etätyöpäivänä tapaturma sattuisi esimerkiksi lasta hoitoon viedessä, lounastauolla tai wc:ssä käydessä, ei sattunut tapaturma olisi korvattava työtapaturma- ja ammattitautilain 25 §:n perusteella.³⁸

Mikäli etätyöskentelyn yhteydessä vahinko sattuisi itse työpisteellä, esimerkiksi kuumat kahvit kaatuisivat päälle tai tietokone tippuisi varpaille, katsottaisiin sattunut vahinko korvattavaksi. Myös esimerkiksi työhön liittyvien asioiden hakeminen toisesta huoneesta ja tässä yhteydessä sattunut tapaturma katsottiin vakuutusturvan piiriin kuuluvaksi ja korvattavaksi, sillä toiminta liittyi suoraan työntekoon.³⁹

Tapaturmavakuutuslaissa ei ollut erikseen säännöstä koskien etätyöskentelyä. Etätyöskentelyssä vanhan lain aikana sovittuun työhön välittömästi liittyvä toiminta katsottiin työksi tai työstä johtuvaksi olosuhteeksi. Korvauslautakunnan ohjeen mukaan etätyöskentelyssä vakuutusturvan katsottiin olevan työtilaan sidotumpaa verrattuna itse työpaikalla työskentelyyn. Myöskään esimerkiksi ruokailu- ja virkistystaukojen tai wc:ssä käynnin ei katsottu kuuluvan vakuutusturvan piiriin. Tapaturmavakuutuslain aikana katsottiin samaan tapaan kuin nykyään, että etätyöläisellä ei ole työmatkaa, joten esimerkiksi

³⁷ Mänttari & Nyysölä 2016, 93-94

³⁸ Mänttari & Nyysölä 2016, 94

³⁹ Mänttari & Nyysölä 2016, 94

lapsen hoitoon vieminen ei kuulunut vakuutusturvan piiriin.⁴⁰ Tapaturmavakuutuslain aikainen korvauskäytäntö etätyöskentelyyn liittyen vastasi siis hyvin pitkälti sitä, mitä nykyisin on säädetty työtapaturma- ja ammattitautilaissa.

4.3 Työntekopaikan alueella sattunut tapaturma

Vanhassa tapaturmavakuutuslaissa sattumisolosuhde työssä tarkoitti nimenomaan työn yhteydessä sattunutta tapaturmaa. Tämä osaltaan johti siihen, että oikeuskäytäntö työpaikalla sattuneisiin tapaturmiin muotoutui melko tiukaksi, mikäli tapaturma ei ollut sattunut itse työnteossa.⁴¹ Tapaturmavakuutuslain aikana työntekopaikan alueella sattuneet tapaturmat luettiin kuuluviksi vakuutusturvan piiriin, kun ne sattuiivat sellaisen liikkumisen tai tekemisen aikana, joka johtuu työstä. Esimerkiksi työskentelyyn tarvittavien asioiden, kuten työkalujen, hakeminen työpisteelle kuului vakuutusturvan piiriin. Huomion arvoinen esimerkki on myös työntekijän omien asioiden hoitaminen työpaikalla. Mikäli työpaikalla liikkuminen liittyi omien asioiden hoitoon, eikä itse työhön, ei tällaisessa tilanteessa sattunut tapaturma kuulunut vakuutusturvan piiriin, vaikka työnantajalta olisi saatu lupa kyseiseen toimintaan. Mikäli tapaturma sattuu työntekijän omia asioitaan hoitaessa, mutta sellaisella alueella, jossa työntekijä liikkuu myös työnsä puolesta ja tapaturman sattuminen johtuu esimerkiksi puutteellisista turvallisuusolosuhteista, oli sattunut vahinko vakuutusturvan piirissä ja korvattava.⁴²

Lakisääteisen lounastauon aikana sattunut tapaturma on hyvin havainnollistava esimerkki työntekopaikan alueella sattuneesta vahingosta. Työpaikalla vietetyn lounastauon aikana sattunutta tapaturmaa ei yleensä pidetty vanhan lain mukaan työtapaturmana, eli työpaikalla ruokailua ei pidetty työstä johtuvana olosuhteena.⁴³ Poikkeuksena kuitenkin ruokailumatkat sekä työnantajan järjestämät lounaat, näiden olosuhteiden aikana sattuneet tapaturmat kuuluivat korvauksen piiriin. Mikäli tapaturma sattui omien eväiden syönnin aikana työpaikalla, oli tapahtuma korvattava ainoastaan, mikäli vahinko on aiheutunut työnantajasta johtuvista syistä, joita voivat olla muun muassa työnantajan järjestämät

⁴⁰ Kukkonen & Karmavalo 2010, 48

⁴¹ Mänttari & Nyssölä 2016, 50

⁴² Kukkonen & Karmavalo 2010, 49-50

⁴³ Mänttari & Nyssölä 2016, 50

puutteelliset taukotilat tai ruokailuvälineet.⁴⁴ Lounastauolla sattuneiden tapaturmien päätöksenteossa alettiinkin soveltaa satunnaisia, nykyään jopa epäoleelliselta tuntuvia kriteereitä, kuten olivatko ruokailuvälineet työnantajan vai työntekijän hankkimia ja tämä vaikutti korvauspäätöksen lopputulemaan. Ensimmäisessä tilanteessa työntekijä olisi saattanut saada vahingosta korvauksia, jälkimmäisessä puolestaan todennäköisesti ei.⁴⁵

4.3.1 Alueperiaate

Uuteen työtapaturma- ja ammattitautilakiin haluttiin selkeyttä kyseisen olosuhteen määrittämiseen ja tämän myötä omaksuttiin niin sanottu alueperiaate. Alueperiaate laajensi työpaikalla sattuneiden tapaturmien korvattavuutta ja poisti samalla sattumanvaraisuuden päätöksenteosta tilanteissa, joissa kytköstä työhön haettiin keinotekoisilla kriteereillä. Tämän uudistuksen myötä tietyllä, työntekijän työtekopaikaan lukeutuvalla, alueella sattuneita tapaturmia pidetään lähtökohtaisesti aina tapaturmina, riippumatta siitä, mitä työntekijä on ollut tapaturman sattuessa tekemässä. Eli tapaturman ei enää ole satuttava työntekopaikan alueella työnteon yhteydessä, jotta se kuuluisi vakuutusturvan piiriin, vaan esimerkiksi ruokailu- ja virkistystaukojen aikana sattuneet tapaturmat kuuluvat alueperiaatteen myötä turvan piiriin.⁴⁶ On kuitenkin huomioitava, että alueperiaatetta ei sovelleta työtapaturma- ja ammattitautilain 23 §:n 2 momentin mukaisiin ruokailu- ja virkistystaukoihin eikä aiemmin jo esiin tulleetseen, työtapaturma- ja ammattitautilain 25 §:ssä tarkoitettuun etätyöskentelyyn.

4.3.2 Työtekopaikan alueen määrittäminen ja toiminnan tavanomaisuuden vaatimus

Alueperiaatteen soveltamisessa on otettava huomioon kaksi asiaa: työtekopaikan alueen määrittäminen sekä toiminnan tavanomaisuuden vaatimus. Yleisin tilanne on, että työntekijällä on kiinteä työpaikka, johon lukeutuu työntekijän työskentelypisteen lisäksi muun muassa ruokailu- ja virkistystiloja sekä muita tiloja, joissa on lupa oleskella. Näillä alueilla sekä työpaikan piha-alueella sattuneet tapaturmat katsotaan lähtökohtaisesti aina

⁴⁴ Kukkonen & Karmavalo 2010, 50-51

⁴⁵ Mänttari & Nyssölä 2016, 50

⁴⁶ Mänttari & Nyssölä 2016, 50-51

olosuhteen osalta työntekopaikan alueella sattuneiksi ja korvattaviksi vahinkotapahtumiksi.⁴⁷

Hallituksen esityksessä tuodaan kuitenkin esille, että työntekopaikka, eli paikka jossa työtä tehdään, määrittyy hyvin yksilöllisesti työntekijän työn luonteen sekä sisällön mukaan. Työntekopaikan määrittää aina työnantaja. On olemassa useita työtehtäviä, joissa työntekopaikka vaihtelee. Tällöin työntekopaikan alue on siellä, missä työntekijä kulloinkin työtään tekee. Erittäin hyvänä esimerkkinä tällaisesta työskentelytilanteesta on käytetty rekan kuljettaa. Rekan kuljettajan työntekopaikan alueeksi luetaan kuuluvaksi itse rekan lisäksi ajoneuvon välittömässä läheisyydessä oleva alue, kuten huoltoaseman kuljettajille tarkoitettu taukotila.⁴⁸

Alueperiaatteeseen liittyen työtapaturma- ja ammattitautilaissa on vaatimus toiminnan tavanomaisuudesta. Tämä tarkoittaa sitä, että tapaturman korvattavuus työntekopaikan alueella edellyttää, että tapaturma on sattunut työntekopaikalla oloon tavanomaisesti liittyvässä toiminnassa.⁴⁹ Hallituksen esityksessä toiminnan tavanomaisuutta lähestytään yleisestä sekä työntekijän työntekopaikan näkökulmasta. Eli mikä on yleisen näkökulman kannalta tavanomaista toimintaa työpaikalla sekä lisäksi arvioidaan, onko toimintaa pidettävä tavanomaisena myös työntekijän työntekopaikan olosuhteiden ja käytäntöjen perusteella.⁵⁰

Itse työnteon lisäksi, toimintaa, joka liittyy esimerkiksi ruokailu- ja virkistystaukoihin tai työnantajan työntekopaikan alueella järjestämään koulutustilaisuuteen, pidetään tavanomaisena. Myös taukoliikunta, jolla tarkoitetaan työnteon tai virkistystauon yhteydessä tapahtuvaa liikuntaa, pidetään työntekopaikalla oloon liittyvänä tavanomaisena toimintana. Työntekopaikalla oloon tavanomaisesti liittyvänä toimintana ei puolestaan pidetä esimerkiksi viikonloppuisin työpaikan kuntosalilla käymistä. Tavanomaisuuden ulkopuolelle rajautuu myös toiminta, jonka työntekijä tiesi kielletyksi. Myös tietoinen ja tahallinen riskinotto, esimerkiksi ylimääräinen kiipeily työmaan telineillä, rajautuu tavanomaisuuden ulkopuolelle.⁵¹

⁴⁷ Mänttari & Nyssölä 2016, 60-61

⁴⁸ HE 277/2014 vp, 77

⁴⁹ Mänttari & Nyssölä 2016, 61

⁵⁰ HE 277/2014 vp, 78

⁵¹ HE 277/2014 vp, 78

Kielletyn toiminnan ja tahallisen riskinoton johdosta sattuneet tapaturmat eivät ole korvattavia, mikäli vahinko on sattunut työntekopaikan alueella. Tästä syystä erottelu työssä ja työntekopaikan alueella sattuneiden tapaturmien välillä on tärkeää.⁵²

4.4 Työntekopaikan ulkopuolella sattunut tapaturma

Kuten työssä aiemmin kävikin jo ilmi, tapaturmavakuutuslain aikaan työssä tai työpaikalla sattuneiden tapaturmien oikeuskäytäntö muotoutui hyvinkin tiukaksi. Samalla puolestaan työpaikan ulkopuolella sattuneiden tapaturmien korvauskäytäntö tapaturmavakuutuslain aikana kehittyi taas päinvastaiseen suuntaan. Tapaturmavakuutuslain ”työstä johtuvaa olosuhdetta” (TapVakL 4 § 2 momentti) alettiin soveltaa itsenäisesti, eikä kyseiseen olosuhteeseen liittyvien lisäкитеereiden täyttymiseen, kuten työmatkalla oloon, kiinnitetty huomiota. Tämä johti siihen, että työntekijä katsottiin korvaukseen oikeutetuksi, kunhan tapaturman sattumisolosuhte voitiin jollain tavalla katsoa työstä johtavaksi.⁵³

Alueperiaatteen lisäksi uudessa laissa haluttiin tuoda selvyyttä ja rajausta korvattavuuteen tilanteissa, kun tapaturma on sattunut työntekopaikan ulkopuolella. Nämä olosuhteet lisättiin työtapaturma- ja ammattitautilain 23-25 §:iin. Muutamina esimerkkeinä kyseisistä lainkohdista löytyvinä olosuhteina mainittakoon tavanomaisesta työssäkäynnistä johtuva asunnon ja työpaikan välinen matka, työhön liittyvä tavanomainen ruokailu- ja virkistystauko työntekopaikan alueen läheisyydessä sekä työnantajan järjestämä tai työnantajan hyväksymä osallistuminen työhön liittyvään koulutus- tai virkistystilaisuuteen. Työtapaturma- ja ammattitautilain myötä korvaukseen riittävä peruste ei siis enää ole, että tapaturman sattumisolosuhteella on jokin yhteys työhön, vaan tapaturman on satuttava laissa erikseen esiintuotujen olosuhteiden mukaisessa tilanteessa, jotta se voi tulla korvattavaksi työtapaturmana.⁵⁴

⁵² Mänttari & Nyysölä 2016, 52

⁵³ Mänttari & Nyysölä 2016, 50

⁵⁴ Mänttari & Nyysölä 2016, 51

4.4.1 Työmatka

Asunnon ja työpaikan välinen matka lukeutuu yhdeksi työntekopaikan ulkopuoleiseksi olosuhteeksi. Siitä säädetään työtapaturma- ja ammattitautilain 23 §:n 1 kohdassa seuraavasti: ”Tavanomainen työssäkäynnistä johtuva asunnon ja työpaikan välinen matka, johon katsotaan kuuluvan myös vähäinen poikkeaminen matkareitiltä lasten päivähoidon, ruokakaupassa käynnin tai muun niihin rinnastettavan syyn vuoksi.” Matkat kotoa työpaikalle tai työpaikalta kotiin kuuluvat siis vakuutusturvan piiriin, kuitenkin tietyin edellytyksin.

Työmatkan katsotaan alkavaksi, kun työntekijä astuu kotiovesta kynnyksen yli ulos. Mikäli siis tapaturma sattuisi jo esimerkiksi kerrostalon rappukäytävässä, katsottaisiin satumisolosuhteeksi kodin ja työpaikan välinen matka, kunhan muutkin kriteerit, kuten ajallinen yhteys työmatkaan, täyttyvät. Asunnoksi lain mukaan luetaan vakainainen tai tilapäinen asunto tai majoitus sekä vapaa-ajan asunto. Lisäksi asunnon ja työpaikan väliseksi matkaksi luetaan matkustaminen työskentelypaikkakunnan tilapäismajoituksesta kotipaikkakunnalle tai toisin päin. Työpaikaksi puolestaan luetaan tila, jossa työntekijä pääsääntöisesti työskentelee ja jonka työnantaja on osoittanut.⁵⁵

Jotta tapaturma voidaan korvata, on kyseessä oltava tavanomaisesta työssäkäynnistä johtuva asunnon ja työpaikan välinen matka ja lisäksi tapaturman on satuttava matkantekoon tavanomaisesti liittyvässä toiminnassa.⁵⁶ Tavanomaiseksi matkaksi lain mukaan katsotaan reittivalinta, jonka käyttäminen voidaan perustella, kun huomioidaan muun muassa kulkuväline, kulkuyhteydet, matkan pituus ja siihen kuluva aika sekä liikenneolosuhteet. Lähtökohtaisesti vakuutusturvan piiriin kuuluu lyhyin matkareitti. Huomioitavaa kuitenkin on, että pidemmän reitin käyttö voi poikkeuksellisesti olla perusteltua esimerkiksi ruuhkan tai liikenneolosuhteiden takia ja tällöin pidempikin matka voi kuulua turvan piiriin.⁵⁷ Matkalla tavanomaiseksi toiminnaksi katsotaan esimerkiksi käveleminen, pyöräileminen, autolla ajaminen tai julkisilla kulkuvälineillä kulkeminen. Lähtökohtaisesti tavanomaiseksi toiminnaksi katsotaan sellainen toiminta, joka on edellytyksenä oman mat-

⁵⁵ Salo 2016, 58

⁵⁶ Salo 2016, 58

⁵⁷ Mänttari & Nyssölä 2016, 65

kan jatkumiselle. Esimerkiksi vieraan ihmisen lumeen juuttuneen auton työntäminen katoastaan tavanomaiseksi toiminnaksi, mikäli se on välttämätöntä oman matkan jatkumiseksi.⁵⁸

Vähäisen poikkeaman katsotaan kuuluvan matkaan, mikäli poikkeaminen matkareitiltä johtuu lasten päivähoidon viennistä tai sieltä hakemisesta, ruokakaupassa kännistä tai muusta vastaavanlaiseksi poikkeamaksi rinnastettavasta syystä.⁵⁹ Poikkeaman tulee olla sekä ajallisesti, että matkallisesti vähäinen, jotta se voidaan katsoa kuuluvaksi osaksi tavanomaista työmatkaa. Vakuutusturva kattaa ainoastaan matkanteon, eikä poikkeaman johdosta tapahtuvaa mahdollista toimintaa, kuten kaupassa käyntiä. Toisin sanottuna vakuutusturva katkeaa ruokaostosten ajaksi tai lasta päiväkodista haettaessa siihen hetkeen, kun poikkeamaan liittyvä toiminta alkaa. Vakuutusturva on jälleen voimassa, kun vähäisen poikkeaman jälkeen matka taas jatkuu. Mikäli poikkeama venyy ajallisesti kovin pitkäksi, ei sen jälkeen jatkuvan matkan katsota enää johtuvan työstä ja näin ollen se ei enää kuulu myöskään turvan piiriin.⁶⁰

Yhtenä huomionarvoisena asiana Mänttari ja Nyyssölä nostavat kirjassaan esiin poikkeuksellisen matkareitin, joka on johtunut työmatkan tekemiseen liittymättömästä syystä. Miten tämän kaltaisissa tilanteissa toimitaan ja onko matka miltei osin vakuutusturvan piirissä? Lain esitöissä ei ole tämän kaltaisiin tilanteisiin otettu kantaa.⁶¹

Esimerkkinä Mänttari ja Nyyssölä käyttävät tilannetta, jossa työntekijä ajaa aamulla kuntosalille ja tämän jälkeen vasta töihin. Tässä tapauksessa ei siis tehdä matkaa asunnolta työpaikalle vaan asunnolta kuntosalille ja sieltä edelleen vasta työpaikalle. Työtapaturma- ja ammattitautilaki edellyttää, että matka pitäisi tehdä asunnolta työpaikalle tai toisin päin. Lisäksi ajallinen vaatimus on olemassa, eli matkan tulisi alkaa hieman ennen työpäivän alkua tai hetki työpäivän päätyttyä. Näillä perusteilla voitaisiin ajatella, että edellä esitetty matka kuntosalin kautta töihin ei kuuluisi vakuutusturvan piiriin lainkaan. Tätä näkökulmaa tukee lisäksi laissa oleva tavanomaisuuden vaatimus. Voidaan ajatella, että kuntosalilla käyminen työmatkan yhteydessä on yleistä toimintaa, mutta ei tavanomaista. Tavanomaiseen työmatkaan ei katsota kuuluvaksi käyntiä kuntosalilla. Mikäli taas työntekijä aamulla töihin lähtiessään menee työpaikan sijasta esimerkiksi asiakkaan luokse,

⁵⁸ Salo 2016, 58

⁵⁹ Mänttari & Nyyssölä 2016, 65

⁶⁰ Salo 2016, 59

⁶¹ Mänttari & Nyyssölä 2016, 66

käsitellään tämän kaltaisilla matkoilla sattuneet tapaturman työtapaturma- ja ammattitautilain 21 §:n valossa, jossa on säädetty työstä johtuvasta matkustamisesta.⁶²

Tapaturmavakuutuslain aikana työtapaturmiksi katsottiin vahingot, jotka olivat sattuneet laissa mainitun ”työstä johtuvien olosuhteiden” puitteissa joko matkalla asunnolta työpaikalle tai päinvastoin.⁶³ Eli työmatkatapaturmissakin ennen korvattavuuden kriteeriksi saattoi riittää, että tapaturman sattumisolosuhteella oli jokin yhteys työhön. Tapaturmavakuutuslain aikaiset säännökset kodin ja työpaikan välisestä matkasta ovat säilyneet pääpiirteissään hyvin samanlaisina nykyisessä työtapaturma- ja ammattitautilaissa. Uudesta laista on kuitenkin poistettu täysin yllä mainittu työstä johtuvan olosuhteen –termi sekä tuotu joitakin, melko yksityiskohtaisiakin, tarkennuksia työmatkan määritelmään.

Tapaturmavakuutuslain aikana vakiintuneessa korvauskäytännössä pääsääntönä oli samaan tapaan kuin nykyään, että työmatka kuljetaan lyhintä reittiä, mutta siihen katsottiin sisältyvän kuitenkin monia, niin sanotusti säännöllisesti tapahtuvia poikkeamia, kuten lasten päivähoidosta tai ruokakaupassa käynnistä aiheutuvat poikkeamat. Vaikka päiväkotitai ruokakauppa eivät sijainneetkaan lyhimmän työmatkareitin varrella, katsottiin niissä käynnit kuuluvan läheisesti työmatkaan. Näin ollen katsottiin, että poikkeamien aikana sattuneet tapaturmat olisivat vakuutusturvan piirissä matkojen osalta. Oikeuskäytännössä tehdyn rajauksen mukaan turva katkesi, kun siirryttiin poikkeaman, esimerkiksi ruokakaupan, sisätiloihin. Lapsen päivähoidoon liittyvillä matkapoikkeamien suuruuksilla ei ollut korvauskäytännössä minkäänlaista rajausta. Ruokakaupassa käynnin suhteen rajausta oli jonkin verran olemassa, sillä työmatkalla toiselle puolelle kaupunkia olevaan ruokakauppaan poikkeamista ei katsottu kuuluvan vakuutusturvan piiriin.⁶⁴ Työmatkapoikkeaman rajaukseen on siis tehty huomattavasti tiukempi linja työtapaturma- ja ammattitautilain myötä.

⁶² Mänttari & Nyysölä 2016, 65-66

⁶³ Mänttari & Nyysölä 2016, 65

⁶⁴ Kukkonen & Karmavalo 2010, 53

4.4.2 Ruokailu- ja virkistystauko

Tapaturmavakuutuslaissa ruokailu- ja virkistystauoilla sattuneista tapaturmista ei ollut laisinkaan erillistä säännöstä siitä, että kyseisissä tilanteissa sattuneet tapaturmat olisivat edes vakuutusturvan piirissä. Vuosikymmenten saatossa ruokailu- ja virkistystauoilla, sekä työpaikan alueella että sen ulkopuolella sattuneista vahingoista kertyi kuitenkin mitavasti oikeuskäytäntöä. Seurauksena oli se, että oikeuskäytäntöön oli kehittynyt epälooginen ja vaikeaselkoinen lista kriteerejä, joilla oli tarkoitus vetää rajoja ruokailu- ja virkistystaukojen aikana sattuneiden, korvattavien ja ei-korvattavien tapaturmien välille.⁶⁵ Kuten työn aikaisemmassa osiossa kävi jo ilmi, työpaikalla vietetty ruokailutauko ei kuulunut vakuutusturvan piiriin, kuin hyvin harvoissa ja erikoisin kriteerein varustetuissa tilanteissa. Ruokailumatkat sekä työnantajan järjestämät lounaat puolestaan lukeutuivat vakuutusturvan piiriin kuuluviksi. Tapaturmalain aikaisen epäselvän oikeus- ja korvauskäytännön johdosta uuteen työtapaturma- ja ammattitautilakiin haluttiin tehdä selkeä muutos vanhaan lakiin verrattuna ja käsitellä työpaikan alueen ulkopuolella pidettyjen ruokailu- ja virkistystaukojen aikana sattuneiden tapaturmien korvattavuus yksityiskohtaisesti. Säännös löytyy työtapaturma- ja ammattitautilain 23 §:n 2 kohdasta.

Jotta työtapaturma- ja ammattitautilain mukaan työnteekopaikan ulkopuolella ruokailu- ja virkistystauon aikana sattunut tapaturma voidaan korvata, tulee sen olla sattunut kyseisille tilanteille tavanomaisena pidettävässä toiminnassa.⁶⁶ Lain valmistelutöissä on otettu kantaa tavanomaisen toiminnan arviointiin ja korvaussuoja on rajattu vain ruokailu- ja virkistystauolle ominaisena pidettävään toimintaan. Työpaikan ulkopuolella vietetyllä ruokailu- ja virkistystauolla työntekijää kohdanneen tapaturman tulisi sattua toiminnassa joka on ruokailu- ja virkistystauolle tavanomaista sekä yleiseltä kannalta katsottuna että työntekijän työpaikan olosuhteet huomioiden.⁶⁷ Käytännössä tavanomaisena toimintana voidaan pitää ruokailua, kahvittelua tai virkistäytymistä kävelyn tai ulkoilun muodossa. Matkanteon osalta tavanomaisuutta arvioidaan samaan tapaan, kuin asunnon ja työpaikan välisessä matkanteossa.⁶⁸ Lisäksi tauon on oltava työhön liittyvä tavanomainen ruokailu-

⁶⁵ Mänttari & Nyssölä 2016, 73

⁶⁶ Salo 2016, 60

⁶⁷ HE 277/2014 vp, 80

⁶⁸ Mänttari & Nyssölä 2016, 76

tai virkistystauko ja sitä on vietettävä työntekopaikan alueen läheisyydessä. Työntekopaikan läheisyydessä sijaitseväksi paikaksi katsotaan paikka, jossa ruokailu- ja virkistystaukoon varatun ajan ehtii käyttää, kun matkat huomioidaan mukaan.⁶⁹

Vakuutusturva kattaa siis matkan ruokapaikkaan sekä itse ruokapaikassa ja ruokailun yhteydessä sattuneet vahingot. Tyypillisinä kyseisissä tilanteissa sattuvina tapaturmina voidaan pitää muun muassa liukastumisia ja hammasvahinkoja.⁷⁰

4.5 Tapaturma erityisissä olosuhteissa

Uuteen lakiin on vanhasta poiketen haluttu rajata selvästi, missä olosuhteissa työpaikan ulkopuolella työntekijöille sattuneet tapaturmat katsotaan sattumisolosuhteiltaan korvattaviksi. Työtapaturma- ja ammattitautilakiin onkin tuotu selkeästi esiin myös tilanteita, joissa työntekijälle voi sattua työtapaturmaksi katsottava vahinko, mutta ei se ei tule sattumisolosuhteensa vuoksi kuitenkaan korvattavaksi lain 21 tai 22 §:n perusteella. Lain 23 §:ssä säädettiin tapaturmista, jotka sattuvat työmatkoilla sekä ruokailu- ja virkistystauoilla työpaikan ulkopuolella. Tämän lisäksi laissa on selkeästi haluttu tuoda esiin tilanteet, jotka ovat sattuneet työpaikan alueen ulkopuolella niin sanotuissa erityisissä olosuhteissa. Näistä säädetään työtapaturma- ja ammattitautilain 24 §:ssä.

Erityisiksi tapaturman sattumisolosuhteiksi katsotaan koulutustilaisuudessa, virkistystilaisuudessa tai työkykyä ylläpitävässä toiminnassa sattunut vahinko. Lisäksi korvattavaksi vahinko-olosuhteeksi katsotaan terveydenhuollon vastaanotolla käynti joko työtapaturman sattumisen tai kesken työpäivän äkillisen sairastumisen johdosta. Myös tiettyissä tilanteissa työaikana harrastetun kuntoliikunnan parissa sattuneet tapaturmat ovat sattumisolosuhteena poikkeuksellisesti korvattavia. Mikäli tapaturma sattuu työntekijälle hänen ollessaan matkalla edellä mainittuihin paikkoihin, katsotaan olosuhde myöskin korvattavaksi työtapaturma- ja ammattitautilain mukaan. Viimeiseksi erityisolosuhteeksi katsotaan tilanne, jossa työntekijä on majoittuneena erityistä tapaturman vaaraa aiheuttavassa olosuhteessa ja vahinko on aiheutunut olosuhteeseen liittyvistä syistä.

⁶⁹ Salo 2016, 60

⁷⁰ Mänttari & Nyssölä 2017, 74

Mikäli siis tapaturma on sattunut jossain muussa työntekepaikan ulkopuolella olevassa olosuhteessa, kuin mitä 23 ja 24 §:ssä on määritetty, ei vahinko tule korvattavaksi työtapaturma- ja ammattitautilain perusteella. Tämä uuteen lakiin tuotu tyhjentävä listaus poikkeaa täysin aikaisemmasta tapaturmavakuutuslaista, jossa työtapaturmaksi katsottiin työntekijälle työstä johtuvissa olosuhteissa, tietyissä, laissa tarkemmin määritellyissä, tilanteissa sattunut tapaturma. Laajan tulkintamahdollisuuden vuoksi tapaturmavakuutuslaissa olleesta kohdasta ”työstä johtuva olosuhde” päätettiin luopua uuden lain myötä kokonaan.⁷¹

4.5.1 Koulutustilaisuus, virkistystilaisuus ja työkykyä ylläpitävä toiminta

Työtapaturma- ja ammattitautilain mukaan työntekealueen ulkopuolella järjestetyssä koulutustilaisuudessa sattunut tapaturma voidaan korvata, kunhan tilaisuus on ollut työhön liittyvää, työnantajan järjestämää tai hyväksymää sekä vahinko on sattunut koulutustilaisuuden ohjelmaan kuuluvassa toiminnassa. Työhön liittyvyyden edellytyksellä tarkoitetaan, että koulutustilaisuus ei voi liittyä esimerkiksi työntekijän omiin harrastuksiin vaan nimenomaisesti hänen työhönsä. Koulutustilaisuuden ei tarvitse toteutua työaikana eikä työnantajan nimenomaista hyväksyntää tarvita, mikäli työpaikan käytäntönä on, että työntekijät itse harkitsevat osallistumisensa työhön liittyviin koulutuksiin. Korvauksen edellytyksenä on myös se, että tapaturma on sattunut koulutustilaisuuteen kuuluvassa toiminnassa. Tilaisuuteen kuuluvaa toimintaa arvioidaan esisijaisesti tilaisuuden järjestäjän tuottaman ohjelman mukaan sekä lisäksi arvioidaan, mitä yleisesti koulutustyyppisen tilaisuuden ohjelmaan voidaan katsoa kuuluvaksi. Myös matkat joko työntekijän asunnolta tai työpaikalta koulutuspaikkaan sekä takaisin ovat vakuutusturvan piirissä.⁷²

Työtapaturma- ja ammattitautilain mukaan myös virkistystilaisuudessa sattunut vahinko voidaan korvata työtapaturmana, kun tilaisuus on työhön liittyvä, työnantajan järjestämä tai hyväksymä sekä sattunut virkistystilaisuuteen kuuluvassa toiminnassa. Virkistystilaisuudelle ominaisiksi piirteiksi katsotaan ennakoitavuus, ohjelma sekä yhdessä tekeminen. Spontaanit illanistujaiset tai syömässä käymiset työporukalla esimerkiksi työpäivän jälkeen eivät ole lähtökohtaisesti laissa tarkoitettuja virkistystilaisuuksia. Myöskin virkis-

⁷¹ Mänttari & Nyssölä 2016, 77-78

⁷² Salo 2016, 61-62

tystilaisuuden toiminnan arvioinnissa lähtökohtana on ohjelma sekä mitä kyseiseen tilaisuuteen yleisesti voitaisiin ajatella kuuluvan. Mikä tahansa ohjelman mukainen toiminta voi tulla korvattavaksi. Myös matkat ovat samaan tapaan vakuutusturvan piirissä kuin edellä esitetystä koulutustilaisuudessa.⁷³

Koulutus- tai virkistystilaisuudessa vakuutusturvan piiriin ei kuulu toiminta, jota voidaan pitää selkeästi kiellettynä eikä toiminta, joka katsotaan erityistä vaaraa aiheuttavaksi, tilaisuuden ohjelmaan kuulumattomaksi toiminnaksi. Kuitenkin poikkeuksena erityistä riskinottoa sisältävä toiminta voi kuulua, mikäli se sisältyisi kyseisen tilaisuuden ohjelmaan.⁷⁴

Lain 24 §:n 1 momentin kolmannessa kohdassa käsitellään työterveyshuoltokäytännön mukaista työkykyä ylläpitävää toimintaa. Työnantaja voi järjestää työterveydenhuoltolain perusteella työkykyä ylläpitävää toimintaa yhdessä työterveyshuollon kanssa. Mikäli työntekijälle sattuu kyseisessä tilanteessa tapaturma, kuuluu se vakuutusturvan piiriin. Toiminta on tarkoin määriteltyä, työkykyä ylläpitävää toimintaa ja tapaturman on satuttava ohjelman mukaisessa toiminnassa. Myös tässä tapauksessa matkojen aikana sattuneet tapaturmat ovat sattumisolosuhteeltaan vakuutusturvan piirissä.⁷⁵

Myös tapaturmavakuutuslain soveltamisaikana muun muassa koulutus- ja edustustilaisuudet kuuluivat työtapaturmavakuutuksen turvan piiriin. Kyseiset tilaisuudet voivat kuulua joko itse työhön tai olla työstä johtuvia olosuhteita. Tilaisuudet kuuluivat vakuutusturvan piiriin itse ohjelmaosuudeltaan, ongelmaksi kuitenkin koitui rajanveto, mistä alkaa vapaa-aika. Korvauslautakunnan ohjeen mukaan edustustilaisuuksissa tilaisuuden isännän tapaturmasuoja on laajempi kuin tilaisuuden vieraiden. Itse edustustilaisuudessa edellytettiin olevan kokoustyyppinen osuus mahdollisen vapaamuotoisemman ohjelman lisäksi. Poikkeuksena oli markkinointihenkilöstö, joiden kohdalla vakuutusturva kattoi myös pelkästään vapaamuotoisemman toiminnan, esimerkiksi urheilutilaisuuden, sekä tilaisuudessa tapahtuneen asiakkaiden kestitsemisen.⁷⁶

Erilaisia virkistys- ja liikuntatapahtumia korvattiin myös vanhan lain aikana, tosin huomattavasti epäselvemmin perustein, kuin nykyään. Kukkonen ja Karmavalo tuovat esiin

⁷³ Salo 2016, 62-63

⁷⁴ HE 277/2014 vp, 81

⁷⁵ Salo 2016, 63

⁷⁶ Kukkonen & Karmavalo 2010, 55

kirjassaan, että erilaisissa virkistystilaisuuksissa sattuneet tapaturmat tulivat yleensä korvattaviksi, varsinkin, jos ne olivat työnantajan järjestämiä, järjestetty palkallisena työaikana sekä toimivat vaihtoehtona työhön osallistumiselle. Tällaisen tapahtuman virallisen ohjelman aikana sattunut vahinko korvattiin yleensä työtapaturmana. Mikäli virallisen tilaisuuden jälkeen työntekijä osallistuu johonkin vapaa-ehtoiseen toimintaan ja tämän aikana sattuu tapaturma, katsotaan häneen olevan vapaa-ajalla.⁷⁷

4.5.2 Terveyshuollon vastaanottokäynti

Uuden lain valossa terveyshuollon vastaanotolla sattuneet tapaturmat katsotaan kuuluvaksi vakuutusturvan piiriin, mikäli vastaanottokäynnin syynä on työtapaturman tai ammattitaudin aiheuttama vamma tai sairaus tai epäily vammasta tai sairaudesta. Tällaisessa tilanteessa huomioitavaa on, että vastaanotolla sattunut tapaturma käsitellään uutena vahinkona ja käsitellään sen työnantajan vakuutuksesta, jonka palveluksessa työntekijä on vahingon sattumishetkellä. Myös tilanteissa, joissa työntekijä sairastuu äkillisesti kesken työpäivän sekä hakeutuu saman tien lääkäriin ja vastaanotolla sattuu tapaturma, katsotaan tapahtuma olosuhteensa osalta korvattavaksi. Työterveyshuoltolain perusteella työnantajan järjestämä työterveyshuoltokäynti tai muu tähän rinnastettava vastaanottokäynti on tapaturmavakuutuksen piirissä. Poikkeus kuitenkin löytyy. Mikäli vastaanotolla sattuisi potilasvahinko, kun työntekijä on hakeutunut sinne kesken työpäivän sattuneen äkillisen sairastumisen, työterveyshuollon tai muun työstä johtuvan määräyksen tai velvoitteen johdosta, ei kyseistä tapaturmaa korvattaisi työtapaturmavakuutuksesta. Vastaanottokäyntiin ja näin myös vakuutusturvan piiriin katsotaan kuuluvan suorin matkareitti asunnolta tai työpaikalta hoitolaitokseen sekä takaisin.⁷⁸

Tapaturmavakuutuslain aikana puolestaan työterveyshuoltoon liittyvät olosuhteet eivät suoranaisesti kuuluneet vakuutusturvan piiriin, vaikka kyseessä olikin työnantajan kustantama vastaanottokäynti. Vaikka työnantaja maksaisi lääkärikäynnin, niin vastaanotolla sattunut tapaturma ei ollut korvattavaa, mikäli se johtui jostakin muusta työntekijällä ole-

⁷⁷ Kukkonen & Karmavalo 2010, 56

⁷⁸ Salo 2016, 63-65

vasta sairaudesta. Korvauslautakunnan linjauksena kuitenkin oli, että mikäli työntekijä sairastuu äkillisesti kesken työpäivän ja hänen täytyy lähteä lääkäriin, on matka työpaikalta lääkäriin ja sieltä takaisin työpaikalle vakuutusturvan piirissä.⁷⁹

4.5.3 Kuntoliikunta

Lähtökohtaisesti kuntoliikunnassa sattuneet tapaturmat rajautuvat työtapaturma- ja ammattitautilain vakuutusturvan ulkopuolelle. Mikäli kuntoliikunta on kuulunut esimerkiksi virkistystilaisuuden ohjelmaan, voi se tulla korvattavaksi työtapaturma- ja ammattitautilain 24 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella. Vaikka työntekijällä olisi oikeus käydä esimerkiksi työpaikan kuntosalilla, ei kuntoliikunnan yhteydessä sattunutta tapaturmaa pääsääntöisesti pidettäisi korvattavana työtapaturmana.⁸⁰

Kuntoliikunnan korvattavuuden osalta poikkeus kuitenkin löytyy tiettyjen ammattiryhmien osalta. Kuntoliikunnan yhteydessä sattunut tapaturma voidaan korvata työtapaturma- ja ammattitautilain perusteella, mikäli kuntoliikunnan tarkoituksena on työntekijän fyysistä kuntoa koskevien erityismääräysten täyttäminen. Kuntoliikunnan on lisäksi oltava työnantajan hyväksymää ja tapahduttava aina työntekijän työajan puitteissa. Ammattiryhmät, joita fyysisen kunnon erityismääräykset koskevat, ovat muun muassa sotilaat, poliisit sekä palomiehet.⁸¹ Lain valmistelutöistä käy ilmi, että itse kuntoliikunnan lisäksi vakuutusturva koskee siihen tavanomaisesti liittyviä toimia. Tällaisiksi katsotaan esimerkiksi peseytyminen tai pukeutuminen liikuntapaikan tiloissa.⁸²

Vanhan lain soveltamisaikana näiden tiettyjen ammattiryhmien kuntoliikunta työajalla katsottiin samalla tavalla vakuutusturvan piiriin kuuluvaksi kuin nykyäänkin. Taukoliikunta työpisteellä tai sen läheisyydessä, joka nykyään katsotaan kuuluvan työtapaturma- ja ammattitautilain 22 §:n alueperiaatteen perusteella korvattavaksi, katsottiin puolestaan työstä johtuvaksi olosuhteeksi, joten sen aikana sattuneet tapaturmat voitiin mahdollisesti korvata työtapaturmina.⁸³ Myöskään tapaturmavakuutuslain aikana työnantajan salliman,

⁷⁹ Kukkonen & Karmavalo 2010, 54

⁸⁰ Mänttari & Nyssölä 2016, 91

⁸¹ Salo 2016, 65

⁸² HE 277/2014 vp, 82

⁸³ Kukkonen & Karmavalo 2010, 54

työajalla harrastetun liikunnan aikana sattunutta tapaturmaa ei korvattu.⁸⁴ Poikkeuksena ammattiryhmät, joissa työntekijän fyysisen kunnon ylläpitoon liittyi erityismääräyksiä.

⁸⁴ Kukkonen & Karmavalo 2010, 56

5 KÄYTÄNNÖN VAHINKOESIMERKKEJÄ

Seuraavassa työn osiossa esitellään käytännön vahinkoesimerkkejä lakisääteisessä tapaturmavakuutuksessa käsiteltävistä työtapaturmatapauksista. Esimerkit ovat pääsääntöisesti tilanteita, jotka eivät ole olleet sattumisolosuhteeltaan täysin selviä ja tästä johtuen vakuutuslaitos on päättänyt pyytää TAKO:n kantaa asiaan. Lakimuutoksen myötä TAKO:n lausuntoja on myöskin pyydetty selventämään uuden lain mukaista korvauslinjaa tapaturmien sattumisolosuhteisiin liittyen. TAKO:n lausuntojen lisäksi vahinkoesimerkeissä käsitellään kaksi TamLa:n antamaa päätöstä sekä yksi Vakuutusosoikeuden antama päätös. Vahinkoesimerkkien tarkoituksena on havainnollistaa työtapaturmien sattumisolosuhteiden muutoksia aiemmin esitettyä teoriaa konkreettisemmalla tasolla sekä tuoda esiin muutosten vaikutuksia asiaa tarkasteltaessa tapaturmien korvattavuuden kannalta.

5.1 Työssä sattunut tapaturma

Työtapaturma- ja ammattitautilain myötä lakiin tuli erillinen kohta, jossa on säädetty etätyössä sattuneista tapaturmista. Alla oleva esimerkki onkin valittu etätyön yhteydessä sattuneesta tapaturmasta, johon TAKO on vakuutuslaitoksen pyynnöstä antanut kantansa. Toinen esimerkki on tapaturmavakuutuslain aikana työmatkalla sattunut tapaturma. Sen sattumisolosuhte on ollut hieman erikoinen ja asia onkin päätynyt aina Vakuutusosoikeuteen asti käsiteltäväksi.

Ensimmäisessä tapauksessa työntekijä A oli etätyöskennellyt kotonaan. Hän oli puhunut työpuhelua ja samalla hakenut asuntonsa yläkerrasta kahvia. Takaisin alakertaan palatessaan hän oli kaatunut portaissa. Vakuutuslaitos on esittänyt, ettei kyseessä olisi korvattava työtapaturma. TAKO:ssa tapausta käsiteltiin sekä asiasta äänestettiin ja lopputulos 4-3 päätyi siihen, ettei enemmistön mielestä etätyössä sattunut vahinko ollut korvattava, kun vahingoittunut on työpuhelua puhuessaan hakenut samalla kahvia. Päätöstä perusteltiin sillä, ettei liikkuminen asunnossa ole liittynyt työtehtävän hoitamiseen, vaan tapaturman sattuessa vahingoittunut on ollut ensisijaisesti hakemassa kahvia, joten vahingon katsotaan sattuneen tauolla. Vähemmistö äänestäjistä katsoi, että tapaturma on sattunut vahingoittuneen tehdessä työtehtävää, sillä saadun selvityksen mukaan hän oli puhunut koko

ajan työpuhelua tapaturman sattuessakin. Tämän näkökulman mukaan hän ei olisi siis asunnossa liikkueensa ollut tauolla vaan hoitanut työtehtäväänsä ja tämän perusteella tapaturma täyttäisi työtapaturma- ja ammattitautilain 21 §:n ehdot ja olisi korvattava.⁸⁵

Toisena esimerkkinä on Vakuutusosoikeuden päätös (3591:2015) tapauksesta, jossa työntekijä Y on ollut työkomennusmatkalla Siperiassa ja huonojen sääolosuhteiden takia kuljetus työkohteeseen oli peruuntunut. Hotellin ollessa täynnä oli Y ja hänen työkaverinsa majoitettu kerrostaloasuntoon, jossa ei ollut ruokailumahdollisuutta. Y ja työkaveri poistuivat illalla majoituspaikasta ensin tupakalle ja sitten etsimään ruokapaikkaa ja tällä reissulla Y oli saanut erittäin kireässä pakkasessa sormiinsa paleltumavammat, jotka hän oli havainnut vahinkoiltaa seuranneena aamuna. Taustatietona kerrotaan, että Y sairastaa diabetesta ja matkalla takaisin majoituspaikkaan Y on saanut diabeteksestä johtuvan kohtauksen ja hänen muistinsa jatkotapahtumien osalta on mennyt. Asian tiedoissa tulee myös ilmi, ettei Y ole suostunut käyttämään ulkona hanskoja.

Vakuutuslaitos katsoi, ettei kyseessä ole korvattava vahinkotapahtuma, sillä tapaturma ei ollut sattunut työssä tai työstä johtuvissa olosuhteissa. Vakuutuslaitos katsoi, että työnantaja oli järjestänyt poikkeusolosuhteeseen soveltuvat varusteet ja huolehtinut, että kyseiset työntekijät ovat kykeneviä arvioimaan tilannetta ja toimimaan sen mukaan. Tästä syystä tapaturmaa ei voitu pitää työnantajan vastuulla olevana. Asia eteni TamLa:n käsiteltäväksi ja TamLa katsoi myöskin, ettei vahinko ole kuulunut pakollisen työajan tapaturmavakuutuksen piiriin vaan kyseessä on ollut Y:n vapaa-aikana sattunut vahinko.

Y valitti asiasta edelleen VakO:on, jossa puolestaan TamLa:n antama päätös kumottiin ja Y:lle sattuneen tapaturman katsottiin johtuvan työstä johtuvissa olosuhteissa, matkalla asunnosta työpaikalle. VakO perusteli päätöstään muun muassa sillä, että kun Y:n jääminen majoituskaupunkiin on johtunut sääolosuhteista, on siellä oleskelu ja majoittautuminen johtunut asiasta, johon työntekijä tai työnantaja eivät voi vaikuttaa. Lisäksi työnantaja ei ollut järjestänyt ruokailua, vaan maksanut päivärahaa, jonka oli tarkoitus kattaa myös ruokailukustannukset. Kun majoituspaikassa ei ole ollut ruokailumahdollisuutta, on Y:n ja hänen työkaverinsa täytynyt poistua majoituspaikasta huolehtiakseen ruokailusta. Sattumispäivänä majoituskaupungin erittäin kova pakkanen huomioon ottaen paleltumisen

⁸⁵ TAKO:n lausuntorekisteri, 1348/2016

riski on erittäin suuri ilman asianmukaisiin varusteisiin pukeutumista. Lisäksi Y:n sairastama diabetes vaati insuliinipistosten lisäksi säännöllistä ruokailurytmiä verensokerin oikean tason ylläpitämiseksi. Näiden perusteiden valossa VakO katsoi, että tällaisessa poikkeuksellisissa olosuhteissa kohdannut tapaturma ei ole Y:n vapaa-aikaa, vaan tapaturmavakuutuslain 4 §:n 1 momentin mukainen työstä johtuva olosuhde matkalla asunnolta työpaikalle.

Mikäli kyseinen tapaturma olisi sattunut työtapaturma- ja ammattitautilain soveltamisajana, osastomme asiantuntijan mukaan asian korvattavuuteen täytyisi pyytää TAKO:n kannanottoa, sillä kyseessä on poikkeuksellinen sattumisolosuhte. Vakuutuslaitoksen puolesta esitettäisiin, että kyseessä olisi työntekopaikan alueen ulkopuolella, TyTAL 23 §:n 2 kohdan mukainen tavanomaisen ruokailutauon aikana sattunut tapaturma. Tämä sen takia, kun tapauksessa oli olosuhteiden pakosta poikkeuksellisesti jouduttu majoittumaan kerrostalohuoneistoon, jossa ei ole ollut ruokailumahdollisuutta. Huomioitavaa on, että tapaturma erityisissä olosuhteissa (TyTAL 24 §:n 8 kohta) ei tulisi tässä tapauksessa kyseeseen, sillä kyseisen lainkohdan vakuutusturva kattaa ainoastaan majoituksen aikana sattuneen tapaturman. Eli majoituspaikan ulkopuolella sattuneet tapaturmat eivät tämän lainkohdan valossa kuulu vakuutusturvan piiriin.

5.2 Työntekopaikan alueella sattunut tapaturma

Työntekopaikan alueella sattuneiden tapaturmien osalta työhön on otettu kolme vahinkoesimerkkiä mukaan. Kahdessa ensimmäisessä vahinkoesimerkissä on sovellettu uuden lain myötä tullutta alueperiaatetta. Kolmas vahinkoesimerkki on vanhan lain aikaan, työntekopaikan alueella sattuneesta vahingosta, jonka kautta ero uuden ja vanhan lain välillä havainnollistuu.

Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta on antanut 7.12.2016 päätöksensä (1604/2016) asiassa, jossa vakuutuslaitos on antanut kantansa, ettei kyseessä ole ollut työtapaturma- ja ammattitautilain 20 §:n mukainen tapaturma, joka olisi sattunut työssä, työntekopaikan alueella tai sen ulkopuolella siten kuin lain 21–25 §:ssä säädetään. Muutoksenhakulautakunta kuitenkin katsoi tapaturman sattuneen työntekopaikalla oloon tavanomaisesti liittyvässä toiminnassa ja näin ollen vahinko korvattiin työtapaturma- ja am-

mattitautilain 22 §:n perusteella. Tapauksessa työntekijä B on ollut lähdössä kesken työpäivän käymään hammaslääkärissä paikkauttamassa hammastaan, jossa oli reikä. Työntekopaikan eteisessä työntekijä B on kaatunut ja loukannut polvensa. Tapaturman sattuessa B ei ollut vielä kirjannut itseään töistä ulos. Kun tapaturma sattui B ei ollut tekemässä työtehtäviään, mutta muutoksenhakulautakunta katsoi, että B:lle oli sattunut työtapaturma- ja ammattitautilain 20 §:n mukainen työtapaturma. Kun B:n kaatuminen on sattunut ennen töistä uloskirjaamista, katsotaan tapaturman sattuneen työpaikalla oloon tavanomaisesti liittyvässä toiminnassa, josta säännös löytyy lain 22 §:stä. Muutoksenhakulautakunta on katsonut, että toimintaa, jonka tarkoituksena on poistua työntekopaikalta, on pidettävä työntekopaikalla oloon tavanomaisesti liittyvänä.

Toisessa vahinkoesimerkissä, jossa sovelletaan alueperiaatetta, työntekijä C oli tullut töihin pyörällä ja kävi työpaikan tiloissa suihkussa. Suihkun lattiaa kuivatessa C sai haavan sormeensa. Vakuutuslaitos katsoi, että vahinko on sattunut työntekopaikan alueella ja näin ollen on korvattava. Tätä perusteltiin sillä, että suihkussa käyntiä työpaikalla ennen työnteon aloittamista voidaan pitää tavanomaisena työpaikan alueella tehtävänä toimintana, erityisesti tässä tapauksessa, kun työntekijä on tullut töihin pyörällä. TAKO yhtyi vakuutuslaitoksen esittämään kantaan.⁸⁶

Kolmannessa, tapaturmavakuutuslain aikaisessa vahinkoesimerkissä työntekijä D oli harrastanut taukoliikuntaa ja roikkunut työpisteessään sijaitsevassa tangossa. Yllättäen tanko irtosi ja D putosi polvilleen loukaten polviensa lisäksi selkänsä. Työnantaja oli kehottanut työntekijöitä taukoliikuntana roikkumaan kyseisessä tangossa. Vakuutuslaitoksen kanta oli, ettei tapaturma ollut tapaturmavakuutuslain perusteella korvattava työtapaturma, sillä kyseessä ei ollut työhön liittyvä toiminta tai työnantajan määräämä työkykyä ylläpitävä tapahtuma vaan vapaaehtoinen taukoliikunta. Kysymyksessä ei ollut myöskään työtehtävien vaatiman fyysisen kunnon ylläpitämiseksi harrastettu kuntoliikunta eikä työtehtävien sijaan harrastettava liikunta. TAKO yhtyi vakuutuslaitoksen esittämään kantaan.⁸⁷

Mikäli kyseinen vahinko olisi sattunut työtapaturma- ja ammattitautilain soveltamisajankana, olisi työpisteellä suoritettun taukoliikunnan aikana sattunut tapaturma tullut korvattavaksi lain 22 §:n alueperiaatteen perusteella.

⁸⁶ TAKO:n lausuntorekisteri, 1344/2017

⁸⁷ TAKO:n lausuntorekisteri, 1633/2004

5.3 Työntekopaikan ulkopuolella sattunut tapaturma

Työntekopaikan ulkopuolella sattuneiksi tapaturmiksi lukeutuivat työpaikan ja kodin välisellä matkalla sattuneet tapaturmat sekä työpaikan ulkopuolella vietettyjen ruokailu- ja virkistystaukojen yhteydessä sattuneet tapaturmat. Ensin esitellään työmatkojen aikana sattuneita vahinkoja ja sen jälkeen ruokailu- ja virkistystaukoihin liittyviä vahinkoja. Työmatkaesimerkkejä työhön on valittu kaksi ja ruokailu- ja virkistystaukoihin liittyviä esimerkkejä kolme.

Ensimmäisessä esimerkissä työntekijä E opiskelee yliopistossa ja työskentelee sen ohessa myyjänä. E oli matkalla yliopistolta työpaikalle ja kaatui tällä matkalla. Kyseistä reittiä, jonka varrella vahinko sattui, E käytti aina, kun meni suoraan yliopistolta töihin. Vakuutuslaitos esitti, ettei kyse ollut työtapaturma- ja ammattitautilain 23 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesta tavanomaisesta työpaikan ja asunnon välisestä matkasta. Yliopisto ei ole asunnoksi rinnastettava paikka, joten matkareitti yliopistolta työpaikalle ei ole vastaava kuin asunnolta työpaikalle. TAKO yhtyi vakuutuslaitoksen kantaan.⁸⁸

Toisessa esimerkissä työntekijä F oli puolestaan vienyt aamulla työmatkallaan lapsen päiväkotiin, joka sijaitsi vastakkaisessa suunnassa kuin työpaikka. Päiväkodin kautta työmatka oli suoraan reittiin verrattuna 12 kilometriä pidempi. Päiväkodin pihalla F liukastui ja loukkasi itsensä. Vakuutuslaitos esitti, ettei kyseessä ole työtapaturma- ja ammattitautilain 23 §:n 1 kohdan mukainen korvattava olosuhde. TAKO yhtyi tähän kantaan, sillä poikkeaman ei katsottu olevan vähäinen, sillä sen takia työmatka pidentyi olennaisesti.⁸⁹

Mikäli edellä esitetty työmatkalla tehty poikkeama olisi sattunut tapaturmavakuutuslain aikaan, olisi se mahdollisesti katsottu korvattavaksi. Työn neljännessä luvussa kävikin jo ilmi, että poikkeaminen lapsen päiväkotiin pidemmänkin matkan päähän katsottiin kuuluvan työmatkaan.

Ensimmäisessä ruokailu- ja virkistystauolla sattuneessa vahinkoesimerkissä työntekijä G oli hakenut virkistystauolla kahvia noin 130 metrin etäisyydellä työpaikasta sijaitsevasta

⁸⁸ TAKO:n lausuntorekisteri, 746/2016

⁸⁹ TAKO:n lausuntorekisteri, 1020/2016

kahvilasta. Takaisin palatessaan hän oli horjahtanut työpaikan sisäänkäynnillä ja loukannut polvensa. G:n työpaikalla on oma ruokala ja sen yhteydessä kahvila. Tästä syystä vakuutuslaitos esitti, että kyseessä ei ole työtapaturma- ja ammattitautilain 23 §:n 2 momentin 2 mukaisessa olosuhteessa sattunut tapaturma. Vakuutuslaitos katsoi, ettei kyseessä ollut tavanomaisen kahvi- tai ruokailutauon yhteydessä sattunut tapaturma, sillä työpaikalla oli työnantajan järjestämä ruokailu sekä työnantajan tarjoama kahvittelemahdollisuus. Ruokala sijaitsi samassa kiinteistössä kuin työntekijät työskentelevät. TAKO puolestaan katsoi, että tapaturma on sattunut yllä mainitun lainkohdan mukaisissa olosuhteissa ja kyseessä on ollut työhön liittyvä tavanomainen virkistystauko työntekopaikan alueen läheisyydessä.⁹⁰

TAKO:n mukaan myös tapaturmavakuutuslain aikana virkistystauon aikana sattunut tapaturma katsottiin olosuhteensa puolesta korvattavaksi. Työntekijä H oli klo 9 aamulla lähtenyt kahvitauolle läheiseen kahvilaan. Matkalla kahvitauolle H oli kaatunut ja loukannut oikean kätensä. H:n työnantaja ei ollut varsinaisesti järjestänyt kahvitusta tai ruokailua työntekopaikalle, joka oli työmaa. Työnantaja oli antanut työntekijöille mahdollisuuden käydä kahvilla ja ruokailemassa läheisissä ruokapaikoissa ja työnantaja maksoi palkan yhteydessä ruokarahaa 7 euroa per päivä. Vakuutuslaitoksen kannan mukaan H:lle ei ollut sattunut tapaturmavakuutuslain 4 §:n mukaista työstä johtuvissa olosuhteissa sattunutta tapaturmaa, sillä kysymyksessä ei ollut lounas- vaan kahvitauko. TAKO puolestaan katsoi, että kyseessä oli korvattava tapaturma, sillä kyseessä oli matka kahvitauolle työnantajan hyväksymällä tavalla. Työpaikalle ei ollut kahvia tai ruokailua järjestetty, joten matkan katsottiin näin ollen kuuluvan vakuutusturvan piiriin.⁹¹

Kolmantena esimerkkinä on Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan antama päätös (1676/2016), jossa puolestaan työntekopaikan alueen ulkopuolella vietetyn ruokailu- ja virkistystauon aikana sattunut tapaturma ei tullut korvattavaksi työtapaturma- ja ammattitautilain perusteella. Tapauksessa työntekijä Z oli ruokatauon aikana käynyt vanhempiensa luona palauttamassa heille heidän autonsa. Tältä matkalta takaisin työpaikalle palatessaan Z:lle oli sattunut tapaturma, kun hän oli ollut kävelemässä kohti linja-autopysäkkiä ja liukastunut sillä seurauksella, että jalat olivat lähteneet alta. Taustatietona asiassa kerrotaan, että Z käy lähes päivittäin vanhempiensa luona kahvilla tai syömässä. Lisäksi työnantaja on antanut luvan pitää puolta tuntia pidempään kestäviä ruokataukoja.

⁹⁰ TAKO:n lausuntorekisteri, 385/2017

⁹¹ TAKO:n lausuntorekisteri, 945/2003

Vakuutuslaitos katsoi, ettei kyseessä ollut työtapaturma- ja ammattitautilain 20 §:n tarkoittama tapaturma, joka olisi sattunut lain 21-25 §:ssä säädettyissä olosuhteissa. Z on ollut vahinkohetkellä palauttamassa autoa vanhemmilleen, eikä kyseisen tapahtuman voida katsoa olevan ruokailu- tai virkistystaukoon tavanomaisesti liittyvää toimintaa, joka tapahtuu työpaikan läheisyydessä lain tarkoittamalla tavalla. Z ei ollut vakuutuslaitoksen päätökseen tyytyväinen ja haki asiaan muutosta TamLa:sta. TamLa yhtyi vakuutuslaitoksen kantaan. Se katsoi, ettei ruokatauon aikana vanhempien luona käyminen ole lain tarkoittamaa ruokailu- ja virkistystaukoon tavanomaisesti liittyvää toimintaa. Lisäperusteina esitetään, ettei tapaturman voida arvioida aiheutuneen työtekopaikan alueen läheisyydessä. Tässä tapauksessa Z ei siis ole oikeutettu saamaan korvausta työtapaturma- ja ammattitautilain perusteella.

5.4 Tapaturma erityisissä olosuhteissa

Erityisissä olosuhteissa sattuneista tapaturmista työhön on valittu esimerkkejä virkistystilaisuudessa, työterveyshuollon vastaanotolla ja työaikana harrastetun liikunnan aikana sattuneista vahinkotapahtumista. Lakimuutoksen myötä kyseisten olosuhteiden korvattavuus on jonkin verran muuttunut, joten vahinkoesimerkkejä oli luonnollista valita kyseisiin tilanteisiin liittyen. Ensimmäiset kaksi vahinkoesimerkkiä liittyvät virkistystilaisuuksiin, kolmas työterveyden vastaanottokäyntiin ja viimeiset kaksi työaikana harrastettuun liikuntaan.

Esimerkissä numero yksi työntekijä I oli osallistunut perjantaista sunnuntaihin kestävälle, työnantajan järjestämälle virkistäytymismatkalle. Perjantain osalta työntekijöille maksettiin normaaliin tapaan palkkaa. Kirjallisen ohjelman mukaan matkaohjelmaan kuului vailinnan mukaan hiihtoa tai laskettelua. Varsinaisia virallisia osuuksia, kuten koulutuksia tai kokouksia, ohjelmaan ei kuulunut. Sunnuntaina I kaatui lasketellessaan ja häneltä katkesi kylkiluu. Vakuutuslaitos katsoi, että kyseessä oli työstä johtuva olosuhde. TAKO puolestaan katsoi, ettei tapaturma ole sattunut työstä johtuvissa olosuhteista, sillä tapaturmaan ei ole sisältynyt mitään työtehtäviin liittyvää toimintaa. Toiminta tapaturman sattuessa ei ole ollut työtehtävien sijaan järjestettyä toimintaa eikä vahingon sattumishetki ole ollut palkallista. TAKO katsoi olosuhteen rinnastettavaksi vapaa-ajaksi eikä se näin ollen

voisi tulla tapaturmavakuutuslain valossa korvattavaksi työstä johtuvissa olosuhteissa sattuneena tapaturmana.⁹²

Uuden lain mukaan virkistystilaisuudessa sattunut tapaturma puolestaan korvattaisiin. Työntekijä J osallistui työnantajan järjestämään lauantain ja sunnuntain kestävään virkistystapatumaan. Kyseessä oli vuosittain järjestettävä henkilöstön virkistystilaisuus, jonka tarkoituksena on edistää henkilöstön hyvinvointia ja yhteishenkeä. Lauantaina J kaatui maastopyörällä ja loukkasi itsensä. Kyseisenä päivänä virkistystilaisuuden ohjelmaan oli merkitty klo 10-16 väliseksi ajaksi maastopyöräily yhdeksi aktiviteetti vaihtoehdoksi. Vakuutuslaitos katsoi, että tapaturma korvataan työtapaturma- ja ammattitautilain 24 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella virkistystilaisuudessa sattuneena tapaturmana. TAKO yhtyi vakuutuslaitoksen kantaan.⁹³

Kolmannessa vahinkoesimerkissä työntekijä K oli työterveyshuollon vastaanotolta palatessaan matkalla autoparkkiin kaatunut ja loukannut vasemman olkapäänsä. Vastaanottoikäynnin syynä oli ollut työnantajan fuusioista johtunut stressi, unettomuus, sydämentykytys. Käynti ei liittynyt aikaisemman työtapaturmavamman hoitoon tai ammattitautiin. Vakuutuslaitos katsoi, ettei kyseessä ole tapaturmavakuutuslain 4 §:n mukaan korvattava vahinko. Alan ohjeistuksen ja vakiintuneen korvauskäytännön mukaan tapaturmavakuutuslakia sovellettavana aikana sairaanhoitokäynnit työaikana katsottiin korvattaviksi, kun työntekijä sairastuu äkillisesti kesken päivän tai kun vastaanotolle on hakeuduttu aiemmin sattuneen työtapaturman tai ammattitaudin johdosta. Myös työhön kuuluvat määräaikaistarkastukset tai vastaavat kuuluvat vakuutusturvan piiriin. Kun lääkarissäkäynti johtuu muusta niin sanotusti siviilisairaudesta, sen yhteydessä sattunut tapaturma ei kuulu vakuutusturvan piiriin, vaikka lääkarissäkäynti kuuluisikin työnantajan järjestämään työterveyshuoltoon. Tällaisissa tilanteissa myöskään matkojen aikana sattuneita tapaturmia ei ole katsottu korvattaviksi. Kun kyseessä ei ollut vastaanottokäynti, joka olisi johtunut äkillisestä sairastumisesta työpäivänä tai aiemman työtapaturmavamman hoidosta, katsoi vakuutuslaitos, ettei vahinkotapahtuma tule korvattavaksi tapaturmavakuutuslain perusteella. TAKO yhtyi vakuutuslaitoksen kantaan.⁹⁴

⁹² TAKO:n lausuntorekisteri, 1060/2008

⁹³ TAKO:n lausuntorekisteri, 1239/2016

⁹⁴ TAKO:n lausuntorekisteri, 836/2009

Miten asiassa meneteltäisiin, mikäli vahinko olisi sattunut työtapaturma- ja ammattitautilain aikana? Osastomme asiantuntija oli sitä mieltä, että mikäli työterveyshuollon vastaanottokäynti olisi johtunut työstressistä, voitaisiin katsoa kyseessä olevan työkykyarvioon liittyvä käynti ja turva olisi tällöin voimassa sekä itse vastaanottokäynnillä, että matkoilla töistä tai kotoa vastaanotolle tai päinvastoin. Mikäli käynnin syynä olisi täysin muu, ei työstä millään tavalla johtuva siviilisairaus, ei vakuutusturva olisi voimassa.

Seuraavassa esimerkkitapauksessa työntekijä L oli työaikana ollut uimahallissa, joka sijaitsee työntekopaikan alueen ulkopuolella. Saunasta tullessaan hän oli loukannut polvensa. Uimahallissa käyminen kerran viikossa työaikana oli työnantajan järjestämää ja hyväksymää toimintaa. Vakuutuslaitos esitti TAKO:lle, että kyseessä ei ollut työtapaturma- ja ammattitautilain 22 §:n mukainen työntekopaikan alueella sattunut tapaturma. Kyseessä ei myöskään ollut lain 24 §:n 2 kohdan mukaisesta työnantajan järjestämästä virkistystilaisuudesta. Työntekijällä ei ollut myöskään työnsä puolesta fyysistä kuntoa koskevia erityisvaatimuksia, joten tapaturman sattumisolosuhteeksi ei voitu myöskään katsoa lain 24 §:n 6 kohdan mukaista kuntoliikuntaa. Vaikka liikunta tapahtui työaikana ja työnantajan hyväksymänä, katsottiin sen yllä mainituin perustein sattuneen vapaa-aikana. TAKO yhtyi vakuutuslaitoksen kantaan.⁹⁵

Toisessa vastaavanlaisessa vahinkoesimerkissä työntekijä M oli puolestaan työvuoron aikana, työhön kuuluvan liikuntatunnin jälkeen kyykistynyt jääkaapille, joka oli lattiata-sossa, ottamaan juomaa. Tässä yhteydessä M:n polvi oli vääntynyt ja kipeytynyt. Vakuutuslaitos katsoi, ettei juoman ottaminen jääkaapista liittynyt M:n työtehtäviin, joten kyseessä ei ollut tapaturmavakuutuslain 4 §:n mukainen työhön liittyvä olosuhde. TAKO katsoi puolestaan, että kyseessä olit työstä johtuva olosuhde työpaikkaan kuuluvalla alueella. Juoman tarve katsottiin johtuneen työhön kuuluvasta liikuntasuorituksesta, lisäksi juoman tarve oli ajallisesti ja paikallisesti yhteydessä tapahtumaan.⁹⁶

⁹⁵ TAKO:n lausuntorekisteri, 740/2017

⁹⁶ TAKO:n lausuntorekisteri, 1388/2006

6 POHDINTA

Lakisääteisessä tapaturmavakuutuksessa sovellettavan lain kokonaisuudistamisen suurimmat muutokset eivät koskeneet tapaturmien sattumisolosuhteita ja niiden myötä muutunutta tapaturmien korvattavuutta. Kuitenkin edellä mainittujen asioiden useammat pienet muutokset ovat olleet avainasemassa tapaturmien uuden lain mukaisen korvauskäytännön kannalta. Lakimuutoksen vaikutukset ovat havaittavissa myös yksilön näkökulmasta.

Ensimmäinen merkittävä teknisluonteinen tapaturmien olosuhteiden määrittämiseen liittyvä muutos on se, että ne ylipäänsä kirjattiin uuteen työtapaturma- ja ammattitautilakiin aikaisempaan tapaturmavakuutuslakiin verrattuna huomattavasti tarkemmin ja tyhjentävämmin. Myös vanhan tapaturmavakuutuslain sanamuotoja muutettiin ja esimerkiksi vanhassa laissa lukenut ”työstä johtuva olosuhde” päätettiin jättää uudesta laista kokonaan pois. Tällä haluttiin rajata tapaturmien sattumisolosuhteiden tulkintalaajuutta ja sen vaikutusta vahingon korvattavuuteen. Tarkoituksena oli, että uuteen lakiin kirjataan erikseen kaikki tällaiset korvattavat ”työstä johtuvat olosuhteet”, minkä tehtävänä on suoraan kertoa vakuutusturvan piiriin kuuluvat ja toisaalta myöskin siihen kuulumattomat olosuhteet. Tyhjentävästi lakiin kirjatut olosuhteet selkeyttävät vakuutuslaitosten korvauskäsittelyä sekä lisäävät yhteneväistä korvauslinjaa eri yhtiöiden välillä.

Lakiuudistus aikanaan sai alkunsa siitä, että laki haluttiin päivittää ajan tasalle, niin nykyajan muuttuneen työskentelykulttuurin kuin myös perustuslain asettamien vaatimusten tiimoilta. Yksityisten ihmisten kannalta lakiuudistus mahdollistaa käytännössä sen, että jokainen voi halutessaan käydä lukemassa oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Muun muassa lain tarkoittaman tapaturman määritelmän sekä olosuhteiden selkeä kirjaaminen uuteen lakiin helpottavat yksilöä esimerkiksi ymmärtämään oikeuksiaan, velvollisuuksiaan sekä vakuutuslaitosten antamien päätösten sisältöä.

Yhtenä suurena ja konkreettisenä tapaturmien olosuhteisiin liittyvänä muutoksena voitaisiin nostaa esiin uuden lain mukana tullut alueperiaate. Se osaltaan järjeisti asioita korvattavuuden näkökulmasta hyvinkin paljon sekä yksilön että vakuutuslaitosten kannalta. Enää ei tarvitse korvattavuutta kartoitettaessa pohtia, onko työntekopaikan alueella sattui-

nut tapaturma liittynyt työntekoon. Riittää, että vahinko on sattunut työntekopaikan alueella toiminnassa, joka on sallittua sekä tavanomaista. Tällöin tapaturma on uuden lain mukaan aina juridisesta näkökulmasta, eli sattumisolosuhteen osalta, korvattava. Myös työntekopaikan ulkopuolella sattuneisiin tapaturmiin tuli uudistusta. Kun laista poistettiin täysin ”työstä johtuva olosuhde”, ei sitä luonnollisestikaan voitu enää soveltaa työntekopaikan ulkopuolellakaan sattuneisiin tapaturmiin. Uuteen lakiin pyrittiinkin tyhjentävästi kirjaamaan kaikki olosuhteet, joissa sattuneet tapaturmat ovat olosuhteensa osalta korvattavia. Eli mikäli tapaturma sattuu jossakin olosuhteessa, joka ei löydy työtapaturma- ja ammattitautilain 23-25 §:stä, on se lähtökohtaisesti rajattu vakuutusturvan piiriin ulkopuolelle.

Kokonaisuudessaan lakisääteisessä tapaturmavakuutuksessa sovellettavan lain päivittäminen paremmin nykyaikaan soveltuvaksi oli hyvinkin tarpeellista ja uudistusta vakuutuslalla oli varmastikin odotettu pitkään. Se toi mukanaan eri osapuolille selkeyttä ja avoimuutta työtapaturma-asioissa. Toisaalta vaikka tapaturman korvattavat sattumisolosuhteet on pyritty kirjaamaan uuteen lakiin entistä tyhjentävämmin, ei uusikaan laki olosuhteiden osalta ole täysin aukoton. Jokainen työtapaturma on oma yksilöllinen tapahtuma ja tästä johtuen myös jokaisen vahingon käsittelyprosessi on yksilöllinen. Toisinaan vastaan tulee tilanteita, joissa tapaturma on sattunut esimerkiksi sellaisessa olosuhteessa, johon ei laissa suoraan oteta kantaa. Tällöin asia on käsiteltävä aina tapauskohtaisesti ja pyydettävä asiaan esimerkiksi TAKO:n kannanottoa. Uusikaan laki ei siis anna vastausta jokaiseen olosuhteeseen tai korvattavuuteen liittyvään kysymykseen, mutta pitääkö näin ollakaan ja onko se lähtökohtaisesti edes mahdollista? Oman käsitykseni mukaan ei.

Kaiken kaikkiaan tämän työn tekeminen on ollut erittäin mielenkiintoista ja kehittävää. Tietyiltä osin se on ollut myös haastavaa, sillä tapaturvamakuutuslain aikainen oikeus- ja korvauskäytäntö ei ollut itselleni entuudestaan laisinkaan tuttua. Nykyisen työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen oikeus- ja korvauskäytännön perusteet olivat jo työtä aloitellessa itselläni vahvasti hallussa, mikä toi helpotusta opinnäytetyön tekemiseen. Mikäli molemmat osa-alueet olisivat olleet entuudestaan täysin tuntemattomia, olisi työn tekeminen ollut varmasti erittäin haastavaa, jopa vaikeaa, sillä työssä käsitellyt aihealueet eivät ole täysin yksiselitteisiä eivätkä asiasta täysin tietämättömälle välttämättä edes helposti ymmärrettäviä.

Positiivista oli huomata, että jo opinnäytetyön työstövaiheessa työ osoittautui hyödylliseksi apuvälineeksi korvausratkaisijalle jokapäiväisessä työssä. Sekä kollegani, että minä itse, olemme tarkistaneet siitä korvausolosuhteita korvauskäsittelyssä vastaan tuleissa tilanteissa, joissa olemme olleet epävarmoja tai jotka ovat olleet tavalla tai toisella vaikeita. Myös silloin työstä on ollut apua, kun ei ole muistanut, oliko jokin olosuhde korvattava uuden, vanhan vai kenties molempien lakien mukaan.

Kokonaisuutena tarkasteltuna työn lopputulos vastaa mielestäni sitä mitä tavoitteena ja tarkoituksena oli. Vanhan ja uuden lain sisältöjä työn aihealueen rajauksen puitteissa on käsitelty monipuolisesti itse lakien lisäksi kirjallisuuden sekä erilaisten verkkojulkaisujen kautta. Työhön harkiten, mutta monipuolisesti valitut käytännön vahinkoesimerkit havainnollistavat ja tuovat olosuhteet, korvattavuuden sekä niiden muutokset lukijalle konkreettisemmalle tasolle. Lopputuloksena on pääpiirteissään johdonmukaisesti rakentunut, sisällöltään luotettava sekä selkokielineen kokonaisuus työtapaturmien olosuhteiden määrittelyn ja korvattavuuden muutoksista.

LÄHTEET

HE 277/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle työtapaturma- ja ammattitautilaiksi ja erääksi siihen liittyviksi laeiksi.

Kukkonen, S. & Karmavalo, T. 2010. Työtapaturmakirja. Helsinki: Finanssi ja vakuutus-kustannus Oy FINVA.

Mänttari, M. & Nyysölä, M. 2016. Työtapaturma- ja ammattitautivakuutus. Helsinki: Alma Talent Oy.

Nieminen, K. 2016. Työpaikan lait ja työsuhteopas 2017. Helsinki: Alma Talent Oy.

Salo, K. 2016. Työtapaturma- ja ammattitauti. Helsinki: Finanssi ja vakuutuskustannus Oy FINVA.

Sinkkilä, S. 2015. TAKO on valmis uuden lain käyttöönottoon. Tapaturmavakuutus 2/2015, 7.

Sinkkilä, S. 2015. Uuden työtapaturmalain teemalehti. Tapaturmavakuutus 2/2015, 3.

TAKO:n lausuntorekisteri. 945/2003. Loukkaantuminen matkalla kahvitauolle korvattiin. Vaatii käyttöoikeuden

TAKO:n lausuntorekisteri. 1633/2004. Taukoliikunnan yhteydessä sattunut tapaturma ei ollut korvattava työtapaturmana. Vaatii käyttöoikeuden.

TAKO:n lausuntorekisteri. 1388/2006. Työhön kuuluvan liikunnan aikana sattunut tapaturma korvattiin. Vaatii käyttöoikeuden.

TAKO:n lausuntorekisteri. 1060/2008. Työssä tai työstä johtuvissa olosuhteissa (virkistysmatkalla laskettelussa tapahtunutta tapaturmaa ei katsottu korvattavaksi). Vaatii käyttöoikeuden.

TAKO:n lausuntorekisteri. 836/2009. Kaatuminen paluumatkalla työterveyshuollosta ei ole tapaturmavakuutuslain 4 §:n mukaan korvattava vahinko. Vaatii käyttöoikeuden.

TAKO:n lausuntorekisteri. 1348/2016. Etätyössä sattunut vahinko ei ollut korvattava, kun vahingoittunut on työpuhelua puhuessaan hakenut samalla kahvia. Vaatii käyttöoikeuden.

TAKO:n lausuntorekisteri. 1239/2016. Työnantajan järjestämässä virkistystilaisuudessa ohjelman mukaisessa toiminnassa sattunut vahinko korvattava. Vaatii käyttöoikeuden.

TAKO:n lausuntorekisteri. 1020/2016. Työmatkalla tehty poikkeama ei ollut vähäinen kun lapsen vienti päiväkotiin pidensi työmatkaa olennaisesti. Vaatii käyttöoikeuden

TAKO:n lausuntorekisteri. 746/2016. Matka yliopistolta työpaikalle ei ollut TyTAL 23 §:ssä tarkoitettu työmatka. Vaatii käyttöoikeuden.

TAKO:n lausuntorekisteri. 1344/2017. Työpaikan suihkussa työmatkapyöräilyn jälkeen sattunut vahinko on korvattava työntekopaikan alueella sattuneen. Vaatii käyttöoikeuden.

TAKO:n lausuntorekisteri. 740/2017. Työajalla sallittu liikunta ei kuulunut TyTAL:n vakuutusturvan piiriin. Vaatii käyttöoikeuden.

TAKO:n lausuntorekisteri. 385/2017. Kahvin haku työpaikan lähellä sijaitsevasta kahvilasta TyTAL 23 §:n mukainen virkistystauko. Vaatii käyttöoikeuden.

TamLa 11.1.2017. 1676/2016.

TamLa 7.12.2016. 1604/2016.

Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta. 2011. Valituksen tekeminen. Päivitetty 14.11.2011. Luettu 25.10.2017. http://www.tapaturmalautakunta.fi/fi-FI/Ohjeita_muutoksenhakijalle/Valituksen_tekeminen

Tapaturmavakuutuskeskus. 2017. Työtapaturma. Päivitetty 30.5.2017. Luettu 24.10.2017. <http://www.tvk.fi/tyotapaturma-ja-ammattitautivakuutus/korvaaminen/korvaaminen-ennen-vuotta-2016/tyotapaturma/>

Tapaturmavakuutuskeskus. 2017. Työtapaturma- ja ammattitautivakuutusjärjestelmä. Päivitetty 8.5.2017. Luettu 13.11.2017. <http://www.tvk.fi/tyotapaturma-ja-ammattitautivakuutus/>

Tapaturmavakuutuskeskus. 2017. TVK:n tehtävät. Päivitetty 8.5.2017. Luettu 24.10.2017. <http://www.tvk.fi/tapaturmavakuutuskeskus/>

Tapaturmavakuutuskeskus. 2016. Työtapaturma- ja ammattitautivakuutus. Vakuutuskäsikirja 2017.

VakO 3.5.2017. 3591:2015.

Vakuutusosoikeus. 2017. Luettu 26.10.2017. <http://www.vakuutusosoikeus.fi/fi/index.html>

Vakuutusosoikeus. 2017. Vakuutusosoikeus tuomioistuimena. Julkaistu 5.7.2017. Luettu 26.10.2017. <http://www.vakuutusosoikeus.fi/fi/index/toiminta/vakuutusosoikeustuomioistuimena.html>